

Johann Benedict Carpzov Franz Wolpmann

[...] Exercitatio Sacra De Filio Hominis Ad Antiquum Dierum Delato, ad visionem Danielis c. VII, 13. 14.

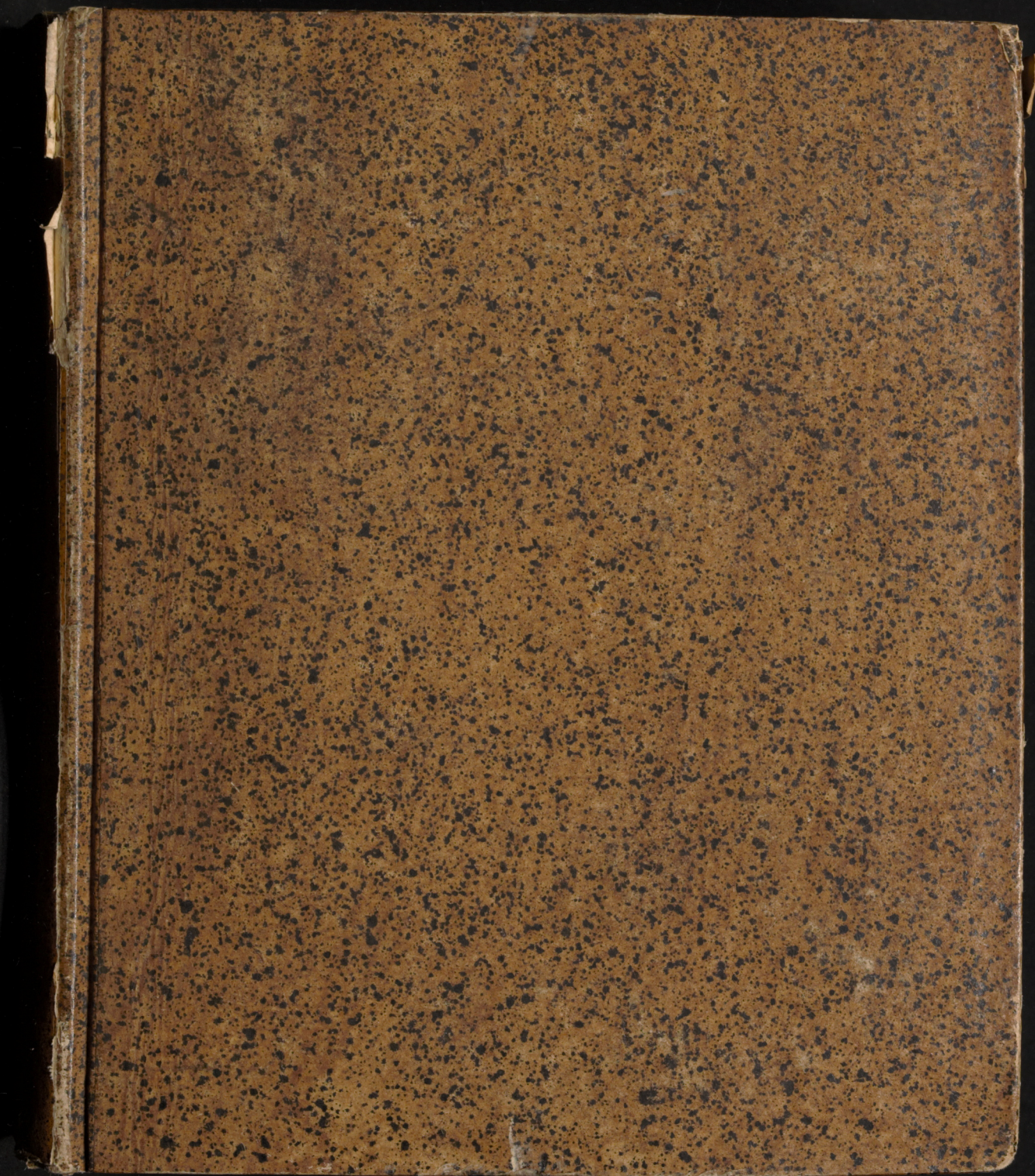
Lipsiae: Hahnus, 1679

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn788375997>

Druck Freier Zugang

32

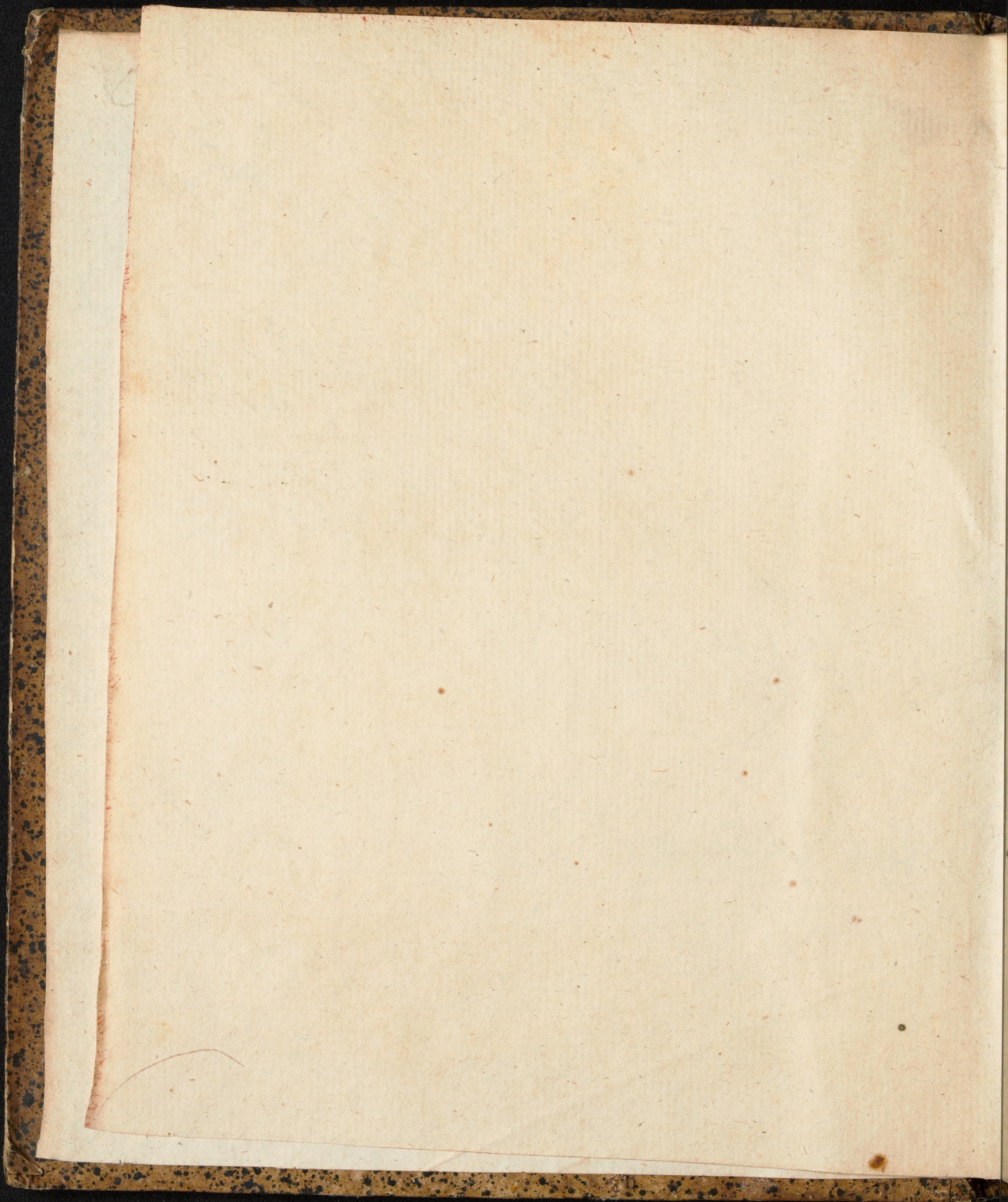
Fa-1092(32)

XIII.
בש הקבר
כבר אנש:

EXERCITATIO SACRA

DE

FILIO HOMINIS

AD ANTIQVUM DIE-
RUM DELATO,

ad visionem Danielis c. VII, 13. 14.

Consensu Maximè Reverendæ Faculta-
tis Theologicæ in Academiâ

Lipsiensi,

PRÆSIDE

DN. JO. BENEDICTO CARPZOV,

SS. Theol. Doct. ejusdemq; Facultatis Affectore,
Ling. S. Prof. Publ. & ad D. Thomæ
Ecclesiastæ,

publicæ ventilationi ad d. XII. Martii
M DC LXXIX.

P. P.

in Auditorio Theologorum Paulino,

à

FRANCISCO WOLPMAN, Brem.

LIPSIAE,

Typis JOHANNIS-ERICI HAHNII.

3.

7.

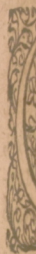
0.

1.

2.

FRANCIS HOLLAND

FRANCIS HOLLAND

rum Ba
data, in
graph
CHRIS
non ab
eos, q
tur, a
xerit,
ejus au
omnes
ipse R.
f. CXXI
finitis
do, q
mediu
Ethien
llll
pote
nim ca
palm. L
quò cl

בעזרה המלמד לאדם דעה:

Quæstio pridem Christianis Doctoribus
contra Judæos mota est, *an Daniel inter
Prophetas numerandus?* quippe quem
Judæi ex Prophetarum numero exclu-
dere videbantur, quando ejus librum ad
Hagiographorum classem Prophetis
contradistinctam retulere. Cæterum
notissima quidem est distinctio libro-
rum Biblicorum omnibus Hebræorum Rabbinis compro-
bata, in תורה *Legem*, נביאים *Prophetas*, & כתובים *Hagio-
grapha*, quam non pauci Christianorum interpretem
CHRISTUM quoque haut improbasse, ex *Luc. XXIV, 44.*
non abs re colligunt; hinc tamen perindè non sequitur,
eos, quorum scripta in Hagiographorum classe reponun-
tur, à Judæis negari esse Prophetas, quum nemo facilè di-
xerit, exindè, quòd Lex à Prophetis distinguitur, Mosè
ejus autorem, quem Prophetarum Principem & Patrem
omnes sanctè venerantur, Prophetam non esse. *Quare*,
ipse R. Moses Majemonides *part. II. More Neboch. Cap. XLV.
f. CXXII. col. 1.* & in Buxtorfii versione *pag. 319.* cum de di-
stinctis prophetiæ gradibus disputat, deque gradu secun-
do, quo hagiographa putat edita, egisset, ac Danielem,
medium inter Proverbia, Ecclesiasten, Psalmos, Ruth &
Estherem disposuisset, disertè monet: ואלו גם כן
ישראל נביאים ככלל *ipsi verò illi etiam generatim Pro-
pheta vocantur.* De quà re ex instituto, Danielis præfer-
tim causam agens, R. Abarbanel *Comm. in Daniel. font. II.
palm. l. f. XVI. col. 3. seqq.* Nobis eò minus de hoc dubium,
quòd clariùs ipsum novimus à CHRISTO Prophetam sa-
lutari

lutari *Matth. XXIV, 15.* De CHRISTO sanè clarissimè vaticinatur, ut hinc in admirationem ejus raptus *Cunæus lib. III. de Republ. Hebr. cap. VII. p. 336.* scripserit, *vaticinandi virtute neminem præ Daniele esse. Docet enim, inquit, quo tempore sit venturus Messias, & regum edisserit sequentium seriem, annosque numerat; & ne quid desit, etiam prænuntia addit signa.* Fateor, me quoque ejus avthenticum & Canonicum Codicem mirum in modum delectasse, ut, cum sacra biblia meritò meæ à puero delicia fuerint, imprimis tamen me amore sui tenuerit Daniel, cui idcirco primitias studiorum sacrorum dicare decrevi, Academia, quæ me hucusque fovit, valedicturus. Expendere placet ejus *Oraculum Capite VII, 13. 14.* de quo magnificè sentit *Pet. Molinæus lib. IV. Vatis c. XXIII. p. 345.* *Hæc prophetiâ, inquit, nulla est illustrior, aut plura pandens mysteria, Atque haud scio, an in toto veteri Testamento Caput ullum inveniantur præstantius, & majori cum curâ expendendum. Videtur Daniel sublimiori quodam afflatu correptus, penetravisse in arcana divina, ad fidem Christianam pertinentia. Ex hoc capite Christus sumpsit titulum, quo ipse se frequenter nuncupat, se vocans Filium Hominis. Innuens se esse illum, Filium hominis, qui de Cælo descensurus est in nubibus, & mundum judicaturus, ut prædicitur Danielis Cap. VII. vers. 10 & 13.* Nempè insignem illam visionem de Filio hominis ad antiquum dierum in nubibus cæli delato hoc Oraculum describit, & integrum sic habet in fontibus:

חֲזֹן חֲזֵן פְּחֹזֵן לִילֵיָא וְאִרוּ עִם-עֲנָנֵי שְׁמַיָא
 כְּבַר אֱנֶשׁ אֲתֵרוּ וְעוֹרְעֵתִיק יוֹמֵיָא מְטוּרָא וְקִרְמוֹתֵי
 הַקְּרִבוֹתֵי: וְלֵה יִחַב שְׁלֹטֵן וְיִקְרַ וּמְלִכּוֹ וְכֹל עֲמֵמֵיָא
 אֲמַיָא וְלִשְׁנַיָא לֵה יִפְלַחֹן שְׁלֹטֵיָה שְׁלֹטֵן עֲלֵם דִּירֵ-לֵא
 וְעוֹדֵרוּ וּמְלִכוּתָהּ דִּירֵ-לֵא תִתְחַבֵּר:

Vulgata

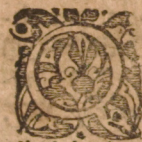
Vulgata reddit: *Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eam. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguae ipsi servient: potestas ejus potestas aeterna, quae non auferetur: & regnum ejus, quod non corrumpetur.*

Ceteras versiones omitto, cum nihil instituto nostro conducant. Res enim nobis potissimum cum Hebraeorum Rabbiniis erit, sed ita, ut *Capite primo* Analyti textus Logico-Grammatica paucissimis praemissis, *Capite secundo* eas Rabbini-
rum interpretationes, in quibus Judaeorum amicus cum Christianis consensus vulgo quaeritur, & *Capite tertio* aperta Judaeorum deliramenta, expendamus. Quod ut felix faustumque jubeat esse Deus, ardentissimis ab eo precibus contendimus.

CAPUT I.

Analysis textus Logico-Grammatica.

§. I.

Vo ad analysin & explicationem textus, omnia jam occupavit Magnificus *Dn. Geierus*, maximi nominis nostri temporis Theologus, in exquisitissimo in *Danilem* Commentario, in quo ut maxima minima totius libri, ita hoc quoque Oraculum sic enodavit, ut nihil addi posse videatur. Quare de venia securus toto hoc Capite vestigia viri summi praesens legam: quod statim in limine monere visum fuit, ne me plagii alicujus quis forte insimulet. Profiteor enim lubens & gratus, per quem profecerim.

§. II. *Scopus* Danielis in hoc textu est, describere revelationem sibi de Messiae in gloriam adventu, hoc est, de ejus exaltatione, in visione nocturna factam. *Partes* duae sunt: *Exordium*,

& Narratio. Exordium frequentatâ ipsi hætenus formulâ constat: *Aspiciebam in visione noctis*, quâ (1.) actum, (2.) modum, (3.) tempus visionis suæ exprimit. In Narratione, præmissâ demonstrandi voculâ *ecce*, describit (1.) personam, quæ fuit *quasi filius hominis*. (2.) actionem, quod *venerit cum nubibus Cæli*. (3.) terminum ad quem, quod *ad antiquum dierum venerit*, & *in conspectum ejus adductus sit*. (4.) consequens, quod est occupatio regni, descripti (a) à Majestate, quod *ei potestas*, & *honor*, & *regnum datum sit*. (b) à subditis, quod *omnes populi, tribus & lingua ipsi serviant*. (γ.) ab adjunctâ duratione, quod *potestas ejus sit potestas æterna, quæ non auferretur*, & *regnum ejus, quod non corrumpetur*.

§. III. Singula ordine expendenda, ac primùm de Exordio, quod hîc perindè ac in antecedentibus narrationibus *vers. 2. 4. 6. 7. 9. 11.* haud dubiè singularitatis cujusdam debitæque attentionis causâ præmisit. Desumptum est quasi ab encomio secutura narrationis, quæ minimè inter aniles fabulâs censenda, sed pro arduâ maximique momenti revelatione sibi Prophetico more factâ habenda sit.

§. IV. Hinc (1.) actum functionis Propheticæ designat conveto Chaldaismo: 𐤀𐤃𐤁𐤁 *videns fui*. Ubi quoad constructionem Buxtorfius *in Gramm. Chald. Syr. Lib. II. Cap. XV. pag. 310.* notat, Participia verbo substantivo juncta cum præterito facere periphrasin præteritorum, reddendumque adeò: *Vidi vel videbam*. Est autem hoc *videre* ferè proprium Prophetarum, & communiter eam mentis seu phantasiæ in somno operationem denotat, quæ objecta certa, rem aliquam representantia, complectitur; Unde 𐤀𐤃𐤁𐤁 *propheta*, qui & Hebraicè olim dicitur fuit רֹאֵה וְיִרְאֶה & רֹאֵה וְיִרְאֶה *videns*. Conf. Targum *1. Sam. IX. vers. 9. 2. Sam. XV. v. 27. cap. XXV. vers. 11.*

§. V. Ab eodem verbo nomen רֹאֵה וְיִרְאֶה descendit, quo hîc (2.) modum suæ visionis Daniel indicat. Notat enim Visionem non tantum *opticam*, sed & *propheticam*, & sumitur hoc posteriori sensu nunc *passivè* pro aspectu alicujus rei, qualis ea aliis aspicientibus apparet aut videtur, ut *infra hoc Cap. VII. vers. 20.* ubi רֹאֵה וְיִרְאֶה *aspectus ejus (cornu) major reliquis ostenditur*; nunc *activè* pro visione

rem

rem aliquam apprehendente, & sic inter species apprehensionum Propheticarum numeratur, de quibus videantur B. Gerhardus *Exeg. Loc. de Script. S. §. 13.* Petr. Molinaus *L. I. Vatis c. IX. p. 24. 25.* & alii: Ita Hornbeck *de convinc. & conv. Jud. p. 44. 45.* triplicem recenset modum, quo se Deus olim revelavit, modo scilicet intellectuali, phantastico & sensuali; & secundo modo se revelasse ut plurimum Danieli demonstrat. Quod autem in plurali loquitur ויבא in visionibus, eo ipso visionem excellentissimam ac planè singularem significat, juxta Glassii regulam, *lib. III. Philol. Sacr. tr. I. can. XXIV. pag. 88. (439.)*

§. VI. Tandem (3) tempus commemorat, quo sibi ista visio oblata sit, dum ויבא ויבא ויבא *Visiones noctis*, hoc est *nocturnas* vocat, per solennem Hebraismum aut Chaldaismum, quo duorum substantivorum in regimine positorum alterum est loco adjectivi, quam Regulam exemplis pluribus declaratam habes apud Buxtorfium *lib. II. Thes. Gram. c. III. pag. 345.* & Glassium, *lib. III. Philol. S. tr. I. can. XIX. pag. 33. (401.)* Est autem visio nocturna, quæ noctu sive dormienti, sive etiam vigilianti obtingit, quo tempore homines à negotiis strepitibusque diurnis quam maxime vacant, & ad receptionem inspirationum divinarum atque ad attentionem sunt aptissimi. Conferri hic meretur elegans libellus Jac. Andr. Crusii *de nocte & nocturnis officiis, tam sacris, quam profanis*, ubi passim insignia noctis commoda in rebus præfertim gravioribus expediendis laudat.

§. VII. Ab Exordio jam transit Propheta ad ipsam visionis enarrationem, per particulam Chaldaicam והנה quæ in hoc solo quidem capite, sed quinqvies tamen reperitur, nempe v. 2. 5. 6. 7. & hoc 13 ac æquipollet Hebræorum והנה ecce, de quo passim Philologorum observationes prostant, è quibus unum instar omnium laudasse suffecerit Glassium *lib. III. Philol. S. tr. V. can. XV. pag. 466. (713.)* Nec insuper habenda litera ו particula præfixa, quæ cum ipsâ voculâ: והנה *Et ecce*, majorem emphasin infert. Sic namque & rem sibi visam quasi præsentem exhibere, & certitudinem ejus confirmare, & ad attentionem atque admirationem excitare voluit.

§. IIX. His ita præmissis Narratio succedit, in quâ (1) Per-
sona

sona, Danieli visa, fuit בְּרֵאשִׁית כְּבָר *quasi filius hominis*. Ubi primum de præfixo כְּ quæritur, utrum sit האמת כ' *Kaph veritatis*, ut *Hof. IV, 4. V, 10.* an verò הרמון כ' *Kaph similitudinis*, ut *Psal. I, 3. CXLIII, 6.* Posterius nos affirmamus, etsi non desint, quibus videatur prius apud Polum in *Synops. Criticor. ad h. l.* Non enim verus homo fuit, qui Danieli in hac visione apparuit, sed *ὄρασμα* quoddam hominis speciem referens, quemadmodum nec veras bestias vidit quatuor Monarchias adumbrantes, sed imaginem earum phantasiæ suæ oblatam. Neque obstat veritas humanitatis CHRISTI hîc præfigurata. Aliud enim est *res ipsa præfigurata*, aliud *rei illius præfiguratio*. Adhæc Messias tûm nondum verus homo, vel jamjam incarnatus, sed suo demum tempore incarnandus erat. Posito igitur, ipsummet DEI filium Danieli ut hominem apparuisse, qualiter & ab Abrahamo *Gen. XIX, 2.* & Jacobo *Genes. XXXII, 24.* visus est, nondum tamen dicendus esset *verus homo*, sed *tangvam homo*, seu *instar hominis* fuisse, ut inter tempus V. & N. Testamenti debitum remaneret discrimen. Quamquam nulla nos cogit necessitas, ut talem ipsius Messiaæ præsentiam hîc statuamus, quali vel Abrahamus vel Jacobus fruebatur; cum sufficiat ejus in Visione facta prophetica repræsentatio.

§. IX. Porrò de nomine בְּרֵאשִׁית ex Hieronymo observat Galatinus *lib. III. de Arc. Cath. Ver. c. V. fol. 123.* diversa significare, quandoque *filium*, quandoque *disciplinam* sive *doctrinam*, quandoque *frumentum*, quandoque *purum* sive *mundum*, quandoque *electum*. Hîc tamen extra dubium est, primum significatum obtinere, & æquipollere Hebræo בְּרֵאשִׁית *filius*, quo sensu & Hebraicè legitur *Psal. II, 12.* & *Prov. XXXI, 2. 5.* adeoque בְּרֵאשִׁית idem est ac אֲדָמָה בְּרֵאשִׁית *filius hominis*, hoc est *homo*, prout illam circumscriptionem pro absoluto nomine positam videmus *Num. XXIII, 19.* *Job. XXVI, 6.* Aliàs de nomine בְּרֵאשִׁית aut בְּרֵאשִׁית *filius*, quos Hebraïsmos faciat in statu regiminis positum, videatur Glassius *lib. III. Philol. S. tr. 1. Cap. XXXVI. pag. 131. (472.) seqq.*

§. X. Nomen denique אֲדָמָה *hominis*, cum quo illud בְּרֵאשִׁית *filius* hoc loco construitur, vi suæ radicis אֲדָמָה *miser fuit*, propriè *miserum* vel *vulgarem hominem* designat, planè uti Hebræum אֲדָמָה cui אֲדָמָה *Vir strenuus* opponitur. Ita R. Day. Kimchi in *lib. Schorahim*

schim Rad. אדם, & ex eo R. Sal. Aben Melech in *Michlal Jophi ad Psal. IV. fol. CLXIV. col. 3.* בני אדם הגדולים. *Filii hominis sunt plebeji; Filii autem viri sunt Magnates.* Sciendum tamen, significationem hanc, *בן אדם* aut *בן אדם* *hominem vulgarem & plebejum* notat, tantum esse *γεννηθης*, & tunc valere, quando summates & inferiores inter se conferuntur, ut *Psal. XLIX, 3. LVI, 2. LXII, 10. LXXIII, 5.* Cum verò absolutè ponitur, simpliciter notat eum, qui ex Adamo suam habet originem & naturam aliis hominibus *γεννηθης*, ut hanc appellatione, non homo homini, sed vel DEO, vel angelo, vel feræ aut bestię opponatur. Et sic Ezechiel sapius *cap. II, 1. 368. III, 1. seqq.* item Daniel *Cap. IIX, 17.* בני אדם *filii hominis* dicuntur, ut inter angelorum commercia, quibus fruebantur, conditionis humanæ recordarentur. Qvanquam ejus denominationis varias rationes allegant Rabini, quas summation recenset R. Jac. Abendana in *Spicilegio ad Michlal Jophi Ezech. II. fol. CXXVII, col. 1.* quem huc transcribere non pigramur: *וש אומרים שנקרא יחזקאל בן אדם כדי שלא יתגאה ויחשוב עצמו כאחד המלאכים לפי שראה המראה הגדולה הזאת. ור"ק אמר לפי שראה פני אדם במרכבה הודיעו כי ישר ושוב הוה בעיניו והוה בן אדם לית בן אדם ולית בן שור ולית בן נשר על הדרך הנרמז באותם. ויש אומרים שנקרא בן אדם לפי שראה המרכבה ועלה למעלה מלאכי מרום כאלו אמר אין כאן ולוד אשר אלתי זה. והר"ק כתב בעבור שגדה יחזקאל מהארץ הקדושה נקרא בן אדם רוצה לומר בן אדם הראשון שכמו שהוה גורש מן עזן בן יחזקאל גורש מירושלם ומכירה ה שהיה שם כהן:* *Sunt qui dicunt, Prophetam Ezechielem ideò vocari filium hominis, ne propter hanc visionem sese efferret, ac equipararet Angelis. R. D. Kimchi ait, Deum notum facere ei, quòd gratiam adeptus sit apud se, quòd filius hominis sit, seu ab homine prognatus, non verò à leone, bove, aquila &c. Alii ferunt, ideò vocari filium hominis, quòd curru, quem viderat, ascenderit ad Angelos altissimos, ac si dixisset (Deus,) nullus hic est natus ex muliere nisi hic. Don Jizchak Abarbanel verò scribit: quia Ezechiel deportatus fuit ex terrâ sanctâ, ideò vocatur*

B

filius

10
 filius hominis, nempe primi illius hominis Adami. Nam quemadmodum is expulsus fuit ex Paradiso; ita Ezechiel expulsus est ex Jerusalem & Sanctuario, ubi fuerat Sacerdos.

§. XI. Sic igitur sensus est, Danieli, cui haec sensus diverfarum ferarum phantasmata in visione apparuerant, jam veri alijus hominis imaginem ostensam fuisse. Quæ quidem eminens Messiam portendebat, qui revera filius hominis futurus, etsi aternus DEI filius esset, ex muliere humanam naturam assumpturus Gal. IV, 4. Heb. II, 14. Job. I, 14. 1. Tim. II, 16. &c. Quare ne pro Angelo, vel phantasmate quodam: vel pro nudo DEO speciem saltem hominis gerente, non verò reipsa factio homine haberetur, gaudere voluit nomine Ἰησοῦ υἱοῦ ἀνθρώπου filii hominis, quod ipsa textus nostri phrasi expressit Syrus Matth. IX, 6. X, 24. XI, 19. XVI, 13. 27, 28. &c. Conferatur, quid de hoc titulo, quo semet ipsum frequentissime Christus insignivit, Doctissimus Lightfootus observavit Hor. Hebr. & Talm. in Matth. XVI, 13. pag. 374. 375. Qvalis ergò revera futurus erat, talem in visione eum hinc conspiciatur Propheta.

§. XII. Vidit autem illum (2.) Venientem cum nubibus Cæli. Sic enim ait: עָם עָנָן שָׁמַיָא אֲתָרָהּ הוֹרָהּ Cum nubibus cæli veniens erat. In quibus verbis fit egregia oppositio inter reges & regna mundi, quæ humi tantum & in mari se exerunt, juxta vers. 2. sqq. hujus cap. & inter hunc Filium hominis superius in nubibus vectum, cujusmodi alias vehiculum soli tribuitur Deo in Sacris, 2. Sam. XXII, 12. Psalm. XII X, 12. Psalm. XCVII, 2. Psalm. CIV, vers. 3. Ezech. I, 4. Cap. XVI, 3. 4. Deut. XXXIII, 26. Es. XIX, 1. Nab. I, 3. &c. Adventus igitur hinc descriptus planè singulare quid & majestatem ab omnibus mundi regnis distinctissimam infert. Quod iterum CHRISTO convenientissimum est, qui non tantum nube amictus apparuit Apoc. X, 1. sed & eam tanquam vehiculo in Cælum ascendit Act. I, 9. in nube etiam olim rediturus Matth. XXI, 30. XXVI, 64. &c. Quod ipsum satis argumento est, adventum Messiae in carnem hoc spectaculo non significari, quippe qui humilis & abjectus, non Majestaticus fuit. Aut ergò adventus in gloriam, aut reditus ad judicium intel-

intelligitur, quorum utrumque cum cœli nubibus sistunt citata, loca.

§. XIII. Ne tamen hîc ambigui hæsitemus, additur (3.) terminus ad quem, qui est **עֵתָא יוֹמֵי** *antiquus dierum*, per Hebraïsmum sic dictus, perinde uti *plenus dierum, satur dierum, vir dierum* &c. dici solet. Est autem descriptio viri grandævi, quem in folio Regali ac judiciali sedentem Propheta superius *vers. 9.* viderat; quiqve, uti rectè R. Solomo Jarchi annotavit, **הַקִּבְרוֹ** *Sanctum benedictum illum*, hoc est DEUM OPTIMUM MAXIMUM representabat. Hic enim est **אֱלֹהֵי קְדוֹשׁ** *Deus antiquitatis*, i. e. *æternus*, *Deut. XXXIII, 27.* dierum orbis omnium durationem excedens, qui dies omnes, à sole per ipsum condito factos, antecessit, omnis initii, mutationis, ac finis expers, *Malach. III, 6. Jac. I, 17.* Quæ quidem descriptio etsi DEO triuni conveniat, commodius tamen hîc ad DEUM Patrem solum referetur, ut accurate Danieli delineatum credamus, quod ipse CHRISTUS postea de suo ad Patrem abitu dixit *Joh. XIV, 12. 28. XVI, 28. &c.*

§. XIV. Unde manifestum est, hanc visionem non de adventu CHRISTI ad iudicium ultimo; sed de glorioso ejus in regnum ingressu loqui. Non enim ad homines in terram, sed ad antiquum dierum in cœlum venire; non in conspectum hominum judicandorum, sed in conspectum Patris adduci; Messias cernitur. Atqve hâc geminâ phrasi, idem significante, gloriosa in cœlum ascensio exprimitur à Daniele; primò quòd **עַרְעֵתָא יוֹמֵי מֵמִטָּה** *usq; ad antiquum dierum pervenerit*, nempe non tam locum quam statum mutando; deinde quòd **קָרְמוֹתַי הַקְּרִיבוֹתַי** *in conspectum ejus obtulerint eum*, ubi per consuetum idiotismum tertia pluralis, absqve expresso nominativo, impersonalem significatum infert, ac sensus est, *exaltatum esse Messiam ad dextram DEI*, qui ipsum à dextris sedere jusserit *Psal. CX, 1.*

§. XV. Est enim hoc (4.) *Consequens* adventus hujus in cœlum, occupatio nimirum regni summè Majestatica & verè divina, omnem mundi gloriam transcendens; quippe quæ cum ascensione in cœlum immediatè conjungitur. Hæc uti Propheta ob animi oculos clarè conspicienda in visione ponebatur, sic luculenter in hâc narratione explanatam dedit.

§. XVI. Vidisse se ait (α.) *Majestatem*: **לְהַרְבֵּה שְׁלֹטֹן** *Et data est ei potestas, & gloria, & regnum.* Ubi tria vocabula non nisi Regi congrua, **שְׁלֹטֹן** *potestas*, quâ absolutum in subditos dominium cum jure vitæ & necis innuitur, *Dan. III, 33.* **יָקָר** *gloria*, quâ quis ob singularem eminentiam resplendescit, & magni apud omnes æstimatur, *Dan. II, 6. II, 27. V, 18. 20.* **מַלְכוּתוֹ** *regnum*, quo quis Monarchicâ in subiectos autoritatē pollet, neminemque supra se alium superiorem agnoscit, *Psal. XXII, 29.* Quæ idèo hîc conglomerantur, ut tantò plenius incomparabile, amplissimum, perfectissimum, & uno verbo, verè divinum exprimeretur imperium. Dum verò hæc ad Messîæ exaltationem referuntur, **לְהַרְבֵּה** *datum ei id novimus non quoad אֲשֵׁרֹן*, quam in primo conceptionis momento habuit, sed quoad *אֲשֵׁרֹן*, & plenarium exercitium, quod ad dextram Patris evectus demum incepit.

§. XVII. Observat (β.) *Subditos*, eosque tum à *multitudine*, tum ab *officio* describit. Ratione *multitudinis* vocat **כָּל עַמְמֵינָא וְלִשְׁוֹנֵיהֶן** *omnes populos, nationes, & lingvas.* **עַמְמֵינָא** *populi* sunt, qui toto aliquo comprehenduntur regno. **עַמְמֵינָא** *nationes* arctius quodammodo appellantur familiæ ampliores, ab unâ **מַטְרֵה** *matre*, stemmate originem trahentes. **לִשְׁוֹנֵיהֶן** *Lingvæ* sunt populi, qui diversis utuntur idiomatibus. Adeoque maxima hominum nec numeranda multitudo his nominibus ita junctis designatur, quæ eâdem serie similiter occurrit *Dan. III, 4. 7. 31. V, 19. VI, 25.* Ratione *officii* illis tribuit servitutem exaltato huic Regi suo præstandam: **לְהַרְבֵּה יִפְלְחוּן** *ipsi servient*, quod futurum de debito & jure magis, quàm de eventu vel facto accipiendum, q. d. His omnibus incumbebat, ut servirent ei cultu religioso, qualis debetur Numini. Ita namq; verbum **יִפְלְחוּן** in sacro codice usurpari de cultu non politicò, sed religiosò, (sive is per errorem defertur numini fictitio, sive pro merito cadat in verum Deum) constat ex *Dan. III, 12. 14. 18. 28. Cap. VI, 17. 21. Cap. VII, 27. Esr. VII, 24.* quæ plenaria omnium locorum, si nostrum annumeremus, est inductio, è quibus de usu verbi hujus Chaldaici Biblico constare potest. Ea verò quàm aptè convenient Messîæ regno sive Ecclesiæ ex Judæis pariter & gentilibus post ejus in cœlum

lum ascensionem collectæ, nemini non est perspectissimum. Conferatur *Psal. II, 8. XIX, 5. XXII, 29. Rom. X, 18. Eph. I, 20. Apoc. XIX, 16. &c.*

§. XIX. Tandem (γ.) adjunctam Regni durationem laudat, phrasi cum positivâ, tum remotivâ. Positivè ait: **שְׁלֹטְנָהּ שְׁלֹטֵן** **עַל־כְּלֵי** *Potestas ejus potestas seculi, h. e. dominatus ejus est æternus, de quo idiotismo vide Buxtorf. Gr. Chald. lib. II. c. III. pag. 244.* idq̄ve mox repetit: **וּמַלְכוּתָהּ** **עַל־כְּלֵי** *& regnum ejus, scilicet, quod αἰῶνος* *repetendum: מַלְכוּתָהּ עַל־כְּלֵי* *est regnum æternum, de quâ ellipsi vocum conjunctarum ex membro præcedente repetendum vide Glassium lib. IV. Philol. S. tr. II. obs. XI. pag. 722. (901.)* Remotivè ait de **שְׁלֹטְנָהּ** *dominatu ejus: דִּי לֵינָהּ יַעֲרִירָהּ* *qui non auferretur, quo ipso translationem, aut depulsionem ab administratione removet, qualem DEUS Nebucadnezari interminabatur Dan. IV, 28. idemq̄ve & hic repetit, cum de מַלְכוּתָהּ* *regno ejus addit: דִּי לֵינָהּ תִּתְחַבֵּר* *quod non corrumpetur, quo ipso omnem sive internam, sive forinsecus illatam perturbationem removet, qualis solet mundanis regnis accidere, in quibus sæpè ob subditorum impatientiam, novitatisq̄ve aviditatem, ingentes excitantur turbæ, & ipsæ regiminis formæ mutantur, Monarchicâ in Aristocraticam, vel Democraticam conversâ. Talis corruptio huic Regno non metuenda, utpote non mundano, sed regno DEI viventis & permanentis, quod לֵינָהּ תִּתְחַבֵּר non dissipabitur, Dan. II, 44 VI, 27. Atq̄ve hæc iterum nullo negotio ad regni Messiani æternitatem applicabuntur, de quâ conferantur Luc. I, 33. Heb. XII, 28. 2. Petr. I, 11. &c.* Et tantum de Analyssi & sensu textûs.

CAPUT II.

Consensus Rabbiorum cum Christianis, ejusdemq̄ accuratius scrutinium, quatenus vel repudiandus, vel admittendus.

§. I.

Succedere jam debebat cum vindicatio textûs, & demonstratio Seorum, quæ hætenus subindè indicata sunt, agi nimirum de

non alio, quàm de Messia, ejusque gloriosâ exaltatione; tum evolutione doctrinarum, quæ de CHRISTI JESU, veri Messia naturis, personâ, officio & statibus in Classico hoc loco pulcherrimè fundantur. Cujusmodi operâ post perpetuos in Daniele Commentatores egregiè defuncti sunt ex instituto B. Dan. Cramerus *Class. II. Schol. Prophet. Vatic. VII. p. 320. seqq.* & B. Jo. Henr. Ursinus in *Parallel. Evang. Cap. XX. p. 98. seqq.* item Jo. Schröderus in *throno regali CHRISTI, Fundam. VII. p. 274. seqq.* Feuerbornius *Fasc. I. Disp. III. p. 218.* Hülfemannus in *Vindiciis Artic. XIX. p. 71. seqq.* atque alii plures, quin & è Pontificiis Anton. Fernandus in *visionib. Vet. Test. Vis. XXIV. fol. 656. seqq.* &c. Sed animus nobis non est, in hunc nos demittere Oceanum, sed specimen solum dare profectuum, quos in Philologiâ fecimus, & ostendere, quid hinc subsidii non tantum ad enucleationem verborum textus hujus, sed & ad eorum vindicationem, & veritatis assertionem in controversiis præsertim anti-Judaicis sperari possit. Nam sæpè videas ad Judæorum consensum provocari ab iis, qui Judæorum scripta satis non penetrarunt: sæpè etiam Judæorum sententias ab illis impugnari audias, qui eas nondum satis exploratas habent, sed vel ab aliis accepere minus fideliter relatas, vel saltem fando audiverunt. Utrumque igitur nunc agam, *partim* in Judæorum, qui videri poterat, consensum cum Christianis, *partim* in eorum dissensum, & apertam textus Danielitici depravationem inquisiturus. Ac prius quidem in præsentem, *posterius* in sequenti Capite sic exequar, ut illic imaginario personatorum amicorum consensui larva detrahatur, *istic* verò adversariorum aperto Marte cum Christianis confligentium strophæ & argutiæ clariùs innotescant.

§. II. Initiò itaque negari nequit, Judæos communiter hunc textum interpretari de Messia, qui Danieli כּבֶּר אֱנֶשׁ *tangvam filius hominis* cum nubibus cœli ad antiquum dierum delatus apparuerit. Unde R. Abarbanel *Comm. in h. l. fol. L. col. 1.* licet ipse in alia omnia, ut ostendemus, abeat, non tamen id negare ausus, disertè hunc communem interpretum Judaicorum consensum profitetur: והמפרשים פירשו כּבֶּר אֱנֶשׁ עַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ כִּאִילוֹ הוּא אִישׁ אֶחָד שִׁיבֵנָה לְרִין לְבַקֵּשׁ עַל עַמּוֹ: *Cæterum Interpretes, inquit, hæc verba: TANQUAM FILIUS HOMI-*

HOMINIS, interpretantur de Rege Messia, veluti qui vir unicus sit, venturus ad iudicium, ut pro populo suo intercedat.

§. III. Pari modo R. Jehuda Leo bar Bezaleel in *Nezach Israël fol. XXXIIX. col. 3.* המשיח הוה מתעלה על הענן כדכתיב וארו עם ענני שמיא כבר אנש שוה נאמר ע; *Messias longè sublimior est nubibus, quemadmodum scriptum est: ET ECCE, CUM NUBIBUS COELI TAN QVAM FILIUS HOMINIS VENIT; siquidem hoc ipsum de Messia dictum est.*

§. IV. Horum quidem confessio satis clara persuadet nobis, ne de vulgari illâ nobiscum faciente Judæorum sententiâ dubitemus. Sed placet tamen, ordine intueri testimonia illorum, qui locum de Messia accipiunt, ut eò melius de iis iudicium ferre valeamus. Sunt autem Judæorum alii *Cabbalisticæ*, alii *Talmudici*, alii *Medraschici*, alii denique *Literales*; & horum omnium excutienda sunt scrinia, si de consensu hoc constare debeat.

§. V. Prima ergo classis *Cabbalistarum* est, quorum affectata obscuritas faceret, ut ipsos planè omitteremus, nisi Galatinus *lib. VII. de Arc. Cath. Verit. cap. XIV. fol. 415. 416.* & ex eo Helvicus in *Elenchis Judaicis, Tom. IV. Dissp. Giessens. Dissp. IV. §. 34. pag. 91.* testimonium R. Simeonis ben Jochai, Cabbalistarum, ut vulgò creditur, celeberrimi, è libro *Sohar* suggessisset. Is antiquo dierum ex hoc Danielis loco ועיר יומין juniorem dierum contradistingvit, utpote quem Propheta tanquam filium hominis ad illum accedere viderit, quem ait è fœminâ clauso utero egressum, paratum & aptum, ut sit Princeps altissimus, atque hunc esse מלכא משיחא *Regem Messiam*. Verba ipsa legantur apud Galatinum *loc. cit.*

§. VI. Secunda classis est *Talmudicorum*, quibus ad unum omnibus extra dubium ponitur, Danielem hic loqui de Messia, cujus gloriosum adventum cum cœli nubibus futurum annunciet. Illustris locus est in Talmudis Babylonici *Massecheth Sanhedrin fol. XCIIIX. col. 1.* & exhinc in *Beth Israël part. II. fol. CXCVI. col. 4.* atque in *Jalkut part. II. num. DLXXVI. fol. LXXXII. col. 1. & num. MLXV. fol. CLVI. col.* ubi conciliatio traditur inter Danielem & Zachariam, quorum ille Messiam cum nubibus cœli gloriosè,

riosè, hic miserè cum asino adventurum prædixerit. Verba Gemaræ Talmudicæ hæc sunt: אמר רבי אלכסנדרו רבי יהושע בן לוי רמי כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה וכתוב עני ורוכב על חמור זכו עם ענני שמיא לה: זכו עני ורוכב על חמור: *Dixit Rabbi Alexandrinus, R. Josuam ben Levi commississe inter se hæc duo loca, Dan. VII, 13. Ecce in nubibus cæli velut filius hominis veniet: Et Zach. IX, 9. Veniet pauper & ve-ctus asino. Sic autem conciliaffe: Si digni fuerint Iudei, veniet in nubibus cæli; Sin indigni, veniet pauper & veetus asino.*

§. VII. Tertia classis est *Medraschicorum*, quos jure dixeris Hebræorum Postillatores. Hi à Talmudicorum sententiâ eò minùs recedunt, quò certiores sunt, eam ex Veterum Homiliis in Talmudem introductam. Nam totidem verbis legitur in *Bereschith Rabba*, antiqvo *Medrasch R. Mosi had-Darschan*, teste Raimundo Martini *part. III. Pugion. Fid. Dist. III. Cap. XVI. n. I. f. 656.* pericopam integram transcribente, in quâ Zachariæ vaticinium de Messia asino insidente, ad illustrandum vaticinium Jacobæum de pullo asini viti alligando *Gen. XLIX, 11.* attulerat. Hinc quærit: והלא כבר נאמר על המשיח וארו עם ענני שמיא Numquid verò non pridem de Messia dictum est: Et ecce cum nubibus cæli tanquam filius hominis veniens erat? Et respondet: זכו ישראל עם ענני שמיא לה זכו ורוכב על חמור: *Si digni fuerint Israëlita, implebitur Danielis vaticinium de adventu Messie in cæli nubibus; sin indigni, implebitur Zachariæ prophetia de adventu ejus super asino.*

§. IIX. Aliud ex *Medrasch Tanchuma* affert R. Simeon *part. II. Jalkut, num. DLXXI. fol. LXXX. col. 2.* quod itidem ex *Bereschith rabba* recitat Raimundus *part. III. Pug. Fid. Dist. III. Cap. IX. num. VI. fol. 601.* מי הויה ענני זרה משיח שנאמר חזי הויה בחזוי ליליית וארו עם ענני שמיא כבר אנש חזי הויה הורה ועד עתיק יומיית מסא וגו/ *Quis est Anani, (quasi nubes dictus) cujus fit mentio i. Paral. III, 22? Hic est Messias, utpote de quo dicitur: Videbam in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli tanquam filius hominis veniebat, & usq; ad antiquum dierum pervenit. &c.*

§. IX. Adhuc unum addo ex *Medrasch Schocher Tobh f. IV. col. 2,*

col. 2. qvod idem etiam Raymundus ex Medrasch Thillim recensit part. III. Pug. dist. III. Cap. IIX. num. II. fol. 592. מסופרים הם ענוני מלך המשיח בחוקה של תורה ובחקן של נביאים ובכתובים בחוקה של תורה שנאמר בני בכורי ישראל ובחקן של נביאים שנאמר הנה ישמיל עבדי ירום ונשה וגבר מאד מה כתוב בתורה הן עבדי אתמוך בו בחקן של כתובים שנאמר נאם יי' לארני שב לימיני וגו' עד מרחם משחר לך של ילדותך נשבע יי' ולי לא ינחם אתה כהן לעולם עד דברתי מלכי צדק וכתוב אחר אומר וארו עם ענוני שמיא כבר אנש אתי הויה ועד עתק Narrata sunt materia Regis Messie, & mysteria ejus in scriptura Legis, Prophetarum & Hagiographorum. In scriptura Legis, sicut dictum est Exod. IV, 23. FILIUS MEUS PRIMOGENTILIS MEUS ISRAEL. In scriptura verò Prophetarum, sicut dictum est Jesa. LII, 18. ECCE INTELLIGET SERVUS MEUS, EXALTABITUR, ET SUBLIMIS ERIT VALDE. Quid postea scriptum est? ECCE SERVUS MEUS, SUSCIPIAM EUM. In scriptura deniq; Hagiographorum, sicut dictum est Psal. CX, 5. DIXIT DOMINUS DOMINO MEO, SEDE AD DEXTRAM MEAM, &c. usq; ad: DE UTERO, DE AURORA TIBI ROS INFANTIAE TUAE: JURAVIT DOMINUS, ET NON POENITEBIT EUM, TU ES SACERDOS IN AETERNUM SECUNDUM ORDINEM MELCHIZEDECH. Et alia scriptura dicit Dan. VII, 13, 14. ET ECCE CUM NUBIBUS COELI TAN QVAM FILIUS HOMINIS VENIEBAT, ET US QVE AD ANTIQVUM DIERUM PERVENIT, &c. Similia passim apud Raymundum & Galatinum excerpta offendās.

§. X. Quarta deniqve classis est *Literalium*, qvos inter primas tenent notissimi illi, qvos Biblia Targumico - Masorethico - Rabbinica Basileæ excusa junctim exhibent conspiciendos fol. CCCCXC. fac. 2. In his R. Salomo Jarchi: כבר אנש אתה הויה: ועד עתק יומינה שהויה יושב במשפט ורן ארת האומרת: מטנה הגיע: ולדה וחיב שולמן ולארת: TAN QVAM FILIUS HOMINIS: נתן ממשרת:

C

hic

hic est Rex Messias. ET USQUE AD ANTIQVUM DIERUM:
 qui scilicet confedit in iudicio, & populos iudicat. PERVENIT:
 Chaldaicum מָסַח idem notat quod Hebraicum הגיע pervenit.
 ET EI DATA EST POTESTAS: nempe illi ipsi filio hominis ad
 se venienti dedit antiquus dierum regnandi potentiam. R. Aben
 Esra: ויאמר רבי ישועה כי זה כבר אנש הויה המשיח
 : ונכון דבר : R. Josua asseruit, per hunc, qui tanquam filius homi-
 nis apparuit, intelligendum esse Messiam, & haec assertio est solida.
 R. Sahadia Gaon: וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתי
 זהויה משיח צדקנו והלל כתוב על משיח עני ורוכב על
 חמור אלל יבולל בענוה כי לל יבולל על סוסים
 בנאות ואשר כתב עם ענני שמיא והנרו עם ענני
 השמים הם מלאכי צבא השמים זו הויה רוב הגדולה
 שיתן הכורא למשיח ככתוב עם ענני שמיא אז הוא
 גדול במשל כן עתיק יומן לבושיוה כתלג חוור ושער
 רישוה כעמר נקי במשלו בני אדם : ועד עתיק יומן
 הקרבוהו כדכתיב נאם יי לאדני שב לימיני וגו' : ולל
 יהיב שולטן שיתן לו שולטנוה ומלכוה ככתוב ואני
 נסכתי מלכי וכתוב ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו ולא
 ET ECCE TOTOR MLCOTUO VLLA TOSCHOTI EDO NCO NCOHOM :
 Hic est Messias, Justitia nostra. Sed annon de Messia scriptum est Zach.
 IX, 9. Pauper & equitans super asino? Enimvero innuit Zacharias,
 venturum esse in humilitate, non enim venturus est super equis cum fastu.
 Quod autem Daniel scribit, venturum esse cum nubibus Caeli, intelligit
 per nubes caeli angelos exercitus caeli. Haec nempe summa erit Majestas,
 quam Creator Messiae conferet, sicuti scriptum est: cum nubibus caeli, tunc
 erit maximus. Similiter parabolicè Antiquus dierum in antecedentibus
 introducitur tanquam veste nivis instar candida amictus, & cujus cri-
 nes instar lanae pura in capite fuerint, id quod humano tantum more
 de DEO enunciat. ET USQUE AD ANTIQVUM DIERUM
 ADDUXERUNT: nempe secundum id quod scriptum est Psal. CX, 1.
 Dixit DOMINUS DOMINO MEO, sede ad dextram meam &c.
 ET EI DATA EST POTESTAS, sensus est, Deum ei dominium &
 regnum dedisse, prout scriptum est Psal. II, 6. Ego unxi Regem me-
 um. Et iterum 1. Sam. II, 10. Et dabit fortitudinem Regi suo, &
 extollet

extollet cornu Messie sui. Neq; auferetur regnum ejus, neq; desolabitur usq; in secula seculorum.

§. XI. His succedit R. Joseph Jacchiades, cujus paraphrasin in Danielelem cum versione & annotationibus Constantinus L'Empereur ab Oppyck edidit. Is post Hebraeam textus Chaldaici translationem idem glossæ loco observat pag. 129. **וְהָיָה מְשִׁיחַ** : **צִדְקָתוֹ אֲשֶׁר יָגִיעַ לְפָנָיו ה'** : *Ceterum hic, qui tanquam filius hominis visus est, est Messias, Justitia nostra, qui perveniet in conspectum DEL.*

§. XII. Atque hæc ex omni genere Rabbiorum deprompta sunt testimonia, quæ facile in immensum augere liceret, si obvia convasare undecunqve vellemus. Nam & Hornbeckius lib. II. de Convincen. & Convert. Judæis Cap. I. pag. 174. quendam obscuri nominis Judæum allegat, qui in amicâ Disputatione anno M DC XLIV. editâ Danielelem de Messîâ loqui falsus sit; & Excellentissimus Dn. L. Esdras Edzardus, Doctor apud Hamburgenses famigeratissimus, meusqve per annum & quod excurrit, Præceptor fidelissimus, eoqve filiali cultu nullo non tempore, prosequendus, ex Talm. Chagiga fol. XIV. col. 1. Targum Psalm. LXXX, 18. Aben Esra in Psalm. LXXX, 16. 18. alia congescit, ad Psal. CX, fol. 5. 6. Sed ea, quæ attulimus, instituto nostro abundè sufficiunt.

§. XIII. Jam speciosa hæc sunt primitùs conspicienti, & talia, quæ cum verâ & orthodoxâ Christianorum expositione imprimè consentire videri possint. Annon enim ista planè ad Christianorum mentem dicuntur, Danielelem hic de Messîâ vaticinari? At enim verò ridebit Judæus, si quis hæc testimonia contra ipsum pro Christianismo adduxerit. Nam de Messîâ hic agi, nullus Judæorum negabit; negabit autem, agi de JESU Nazareno, quem nos Messiam Christiani colimus, Judæi verò execrantur. Quamquam enim ipsi in singulorum vocabulorum designatione, & quoad omnes visionis circumstantias inter se non conveniunt, aliis personam tanquam filium hominis in cæli nubibus apparentem de Messîâ, aliis de populo Israëlítico accipientibus, uti & circa Antiquum dierum nonnulli privatis suis opinionibus gaudent; conveniunt tamen quoad generalem conceptum, qui est Messîæ ad-

ventus, cum redemptione populi Israëliti, & auspicio regni Judaici conjunctus, quem futurum adhuc praestolantur, adeoque prophetiam nondum impletam; sed de Messia adhuc venturo loqui, ad unum omnes credunt.

§. XIV. Hinc unico hoc principali Syllogismo tota res expediti potest:

Qui visionem hanc Danieli factam de Messia utopico, imaginario, nondum exhibito, sed adhuc venturo, & terrenum carnalis Israëlitis regnum inchoaturo exponunt; illi non consentiunt cum Orthodoxâ Christianorum expositione.

At qui Judaei, quorum testimonia vel producta sunt hactenus, vel afferri adhuc possunt, visionem hanc Danieli factam de Messia utopico, imaginario, nondum exhibito, sed adhuc venturo, & terrenum carnalis Israëlitis regnum inchoaturo exponunt.

Ergo Judaei, quorum testimonia vel producta sunt hactenus, vel afferri adhuc possunt, non consentiunt cum orthodoxâ Christianorum expositione.

§. XV. *Majorem nemo inficiabitur, quisquis doctrinam Christianam de Messia, DEI & Mariae filio pridem exhibito, & post exantlatum redemptionis laborem ad dextram DEI Patris exaltato hac visione fundatam expenderit; quam tantum abest, ut confirmet, ut potius directè elevet & impugnet, quicunque dixerit, Messiam hic praedici, qui nondum venit, sed venturus adhuc est: qui non Ἰσραηλιτῆς, sed Ἰουδαῖος est: qui non totius mundi Ethnicorum & Judaeorum, sed tantum Judaeorum Rex est: qui non spirituale regnum per verbi praedicationem & administrationem sacramentorum pridem exorsus, sed terrenum regnum armis corporalibus propugnandum suo demum tempore, cum advenerit, inchoaturus est &c.*

§. XVI. *Minor de Judaeis ceterioribus subsument, qui post Romanam Urbis ac Templi everisionem in sensum reprobum dati, scripturam quidem sacram, sed perversè tractant, eaque sua*

suæ impietatis placita defendenda & ad patrociniū infidelitatis abutuntur. Horum enim testimonia nobis sola prostant, cum Veterum, qui ante vel circa CHRISTI tempora vivere, nulla hodiè superent, nisi quòd post abstrusiora Cabbalistarum monumenta in Talmude & antiquioribus Medraschim atque homiliis sententiæ Veterum istorum subindè ex residuis schedis compilata, non tamen sine compilatorum depravationibus existant, adeò ut licet plurima hinc pro adstruendâ veritate lector, si cum iudicio accedat, eruere possit, in colligendis tamen testimoniis, quæ aperte pro Christianorum doctrinâ faciant, qualia hæc esse vulgò iudicantur, frustra desudet.

§. XVII. Probamus ergò *Minorem*, tum in genere à communi omnium Judæorum doctrinâ de venturo ipsorum Messîâ, prout illam unus instar omnium, qui hanc materiâ excusserunt, consulendus Buxtorfius in *Synagoga Judaica* toto Cap. XXXVI. pag. 438. seqq. (quod in novissimâ editione est Cap. I. pag. 717.) planissimè exposuit: huic enim omnia Mosis & Prophetarum oracula, quæ de Messîâ loqui concedunt, accommodant; tum in specie per singulas Judæorum classes eundo, quorum hæcenus attulimus testimonia, quæ de non alio, quàm Utopico Judæorum Messîâ intelligenda esse, strictim ostendemus.

§. XIX. De *Cabbalists* quidem semper honestiùs, quàm vulgò solet, iudicamus; dolemus saltem, quòd non soluta satis sint eorum ænigmata, quæ multa nobis mysteria Veterum longè modernis rectius de Messîâ sentientium recluderent, si intelligerentur. At quòd allatum *R. Simeonis ben Jochai* testimonium attinet, id solâ nicitur Galatini fide, quando Raymundus Martini, quem expilare aliàs Galatinus sivevit, illud prorsum tacuit. Etsi verò Galatini fidem, licet multis suspectam, jam non sollicitabimus; nondum tamen certò constat, utrum ex hoc *Danielis loco* antiquum dierum, cum juniore dierum Rabbini ille commiserit? In ipsis sanè verbis, prout à Galatino recitantur, nulla visionis Danieli factæ mentio: nec ipse Galatinus huc verba trahit, sed Helvicus, qui locum apud Galatinum invenerat, & solâ mentione antiqui dierum sibi persvadebat, Daniele à Doctore Cabbalístico illustrari. Verum ista mentio id non evincit, quicquid de eo sit, quòd primitus

forfan ex Daniele mutuò accepta denominatio. Nam (1.) Scopus Cabbaliftæ est, discursu illo imaginem DEI homini concreata tam definire, & planum facere, quid verbis illis: *Faciamus hominem ad imaginem nostram, tanquam similitudinem nostram*, Deus voluerit. (2.) Non de antiquo & juniore dierum, sed de antiquo & juniore facierum initio loquitur: **תָּהָא חָזוּ מַרְחָ בֵּין עֵתוּקָא**: *Adverte, quidnam inter sit inter antiquum & juniorem facierum*; quos tamen postea cum antiquo & juniore dierum eodem dicit: **וּבְהַהוּא זְמַנָּה יִתְעַרְרֵי עֵתוּק יוֹמִין רוּחָא דְנַפְק מִן מוֹרָא דְהַיְיָ וְכִיִּתְעַרְרֵי הַיְיָ וְכִיִּתְעַרְרֵי רוּחָא דְנַפְק מִן מוֹרָא דְהַיְיָ וְכִיִּתְעַרְרֵי עֵתוּק יוֹמִין**: *In tempore autem illo expergiscetur antiquus dierum, & spiritus, qui egressus est de utero clauso. Cum verò ipse surget, omnes etiam spiritus surgent cum illo. Et quinam sunt illi? Hi nimirum qui donati sunt coronis sanctis junioris facierum.* (3.) Alia omnia voluisse Cabbaliftam, arguunt ea, quæ Illustris Autor Cabbalæ denudatæ in Apparatu part. I. de מַרְחָ אֲנַפְיָא p. 152. seqq. de זְעִיר אֲנַפְיָא à p. 312. usq. ad p. 328. de עֵתוּק יוֹמִין pag. 636. usq. ad p. 640. proxè congeffit, quibuscum & figura XII. arborum Cabbalisticarum, ejusqve illustratio conferatur part. IV. Apparatus illius p. 233. seqq.

§. XIX. Porro quòd Helvicus R. Simeonem ben Jochai antè natum CHRISTUM vixisse putat, in eo fallitur. Nam fuit ille unus è R. Akibæ discipulis, quem ejus præceptorem constat in bello Adriani contra Judæos tribus & sexaginta circiter annis ab urbis & templi excidio, adeoqve post centum & triginta minimum annos à nato CHRISTO, pectinibus ferreis dilaniatum perisse. Post hujus demum obitum emerfit hic R. Simeon ben Jochai, fuitqve סִימְעוֹן בֶּן יוֹכָיָדָה aded R. Jehudæ & R. Jose, quibuscum de magnificentia Urbis Romæ paulò liberius collocutus, mortis sibi propterea ab Imperatore Romano adjudicata periculum miraculosà in specu, in quâ cum filio per integrum duodecennium latitarit, sustentatione evasisse traditur in Massech. Schabbas fol. XXXIII. col. 2. Atqve in hac speluncâ confecisse eum fingunt librum *Sohar*, quod tamen piâ fraude sic ab autoribus saltem excogitatum, ut major libro autoritas conciliaretur, concedit R. Abraham Sachuth in *Juchasin* fol. XLII. col. 1. ubi illum à תְּלַמִּידוֹ

תלמודו ותלמודו תלמודו *discipulis ejus discipulorumq; discipulis*
 diu post Magistri obitum, ad ejus tamen mentem, de quâ ipsis per
 continuam traditionem constabat, concinnatum scribit. Illud
 certum est, nemini Judæorum ante seculum CHRISTI decimum,
 tertium de hoc libro quicquam innotuisse, ipsis consentibus Rab-
 binis, & ex recentioribus quibusdam historiis ibidem commemo-
 ratis novitatem observantibus iis, qui librum legisse volunt. Qua-
 re, ut ad scopum deveniamus, sic infero: Aut ipse R. Simeon
 ben Jochai autor est testimonii Cabbalistici à Galatino laudati,
 aut alii mille annis citeriores. Si ille, (quamvis id non concesserim,) non alium Messiam in animo habuit, quam Utopicum, cum
 ipse animum in CHRISTUM & Christianos cum ceteris illius ævi
 Rabinis infensissimum haberet, de quo Justinus Martyr *Dial. cum*
Tryphone f. 323. 335. & Eusebius *lib. IV. Hist. Eccles. c. IIX. f. 122. &*
c. XV. f. 132. seqq. legendi. Sin hi, eò minus de eorum mente Judai-
 cis obvolutâ tenebris dubitandum, quò magis nobis modernorum
 post-Talmudicorum falsa de Messia persuasio perspecta est.

§. XX. *Talmudicorum* testimonium apertè loquitur Judaif-
 mum. Ex instituto enim ibi in Gemarâ de adventu Messia dispu-
 tatur, quando tandem futurus sit, postquam penè desperandum,
 extrema omnia passis. Præsupponunt autem, JESUM Nazarenum,
 אשר נראה לעצמו משיח ונהרג מכור הרין והורח
 סכר ישראל נחרב כחרב *qui visus sibi ipsi sit Messias esse,*
si tæpe occisus à Synedrio, ac causa fuerit, ut Israël gladio devastaretur,
 non esse Messiam, quem expectent sibi promissum, quippe qui non
 sit dispersurus, sed collecturus populum suum. Conglomerantur
 igitur in illâ disputatione varia Rabinorum effata, in quorum ta-
 men nullo acquiescere potest animus illorum de Messia adventu
 tantoperè sollicitus. Inter ea est & conciliatio dicti *Jesa. LX, 22.*
 אני יהורח בעתה ארושנה *Ego Dominus in tempore suo ac-*
celerabo illud; quod sibi ipsum contradicere videbatur, dum in eo
Dominus Redemptorem & acceleraturum, & suo tempore missurum
promittat: quæ duo sic composuisse R. Josuam ben Levi: Si digni
fuerint, accelerabo; si indigni, suo tempore, R. Alexandrinus refert,
 atque hæc occasione addit, se ab eodem didicisse rationem eodem
 modo Daniele & Zachariam, quorum uterque de eodem Messia adven-

adventu, sed alter glorioso, alter paupertino vaticinatus sit, conciliandi, verbis in testimonium huc superius allatis. Unde ad oculum patet, de quonam Messia ista Talmudici acceperint. Ceterum hic R. Josua ben Levi, ad cujus auctoritatem R. Alexandrinus in Talmudicâ Gemarâ provocabat, floruit circa annum DCCCCLXXX. millenarii quarti supputationis Judaicæ, h. e. seculo post CHRISTUM natum tertio currente, & est idem ille, quem vivum in paradisum translatum, ibidemque cum Messia de ipsius adventu colloctum somniant, quam fabulam vide sis, prout integram è Talmudicis recensuit Dn. Præses in *Notis ad Schick. Jus Regium pag. 475. 476.* ex seâ enim de ejus testimonio rectius judicabis.

§. XXI. Atque id circa *Medraschicorum primum* similiter tenendum, quippe quod cum illo Talmudicorum idem, & perinde ut ibi in Gemaram, ita hic in Bèreschith rabba translatum est. *Secundum* simpliciter præsupponit, Danielem hic locutum de Messia, ex cujus verbis Chaldaicam vocem eamque constructam ענני nubes unice decerpit, quicumque illius autor est, & ad nomen proprium ענני Anani more Medraschicis usitato accommodat, confirmaturus hinc, Anani eundem cum Messia esse. Hinc argumentum: Qvalem Messiam Judæus intelligit per Anani *i. Par. III, 22.* talem putavit designari à Daniele. Sed Utopicum &c. (quod patet.) Ergo. *Tertium* ex immediatè sequentibus proditur. Statim enim in Medrasch Schocher tobh elenchus contra Christianos è verbis *Psal. II, 7.* ad quæ ista notata fuerant, æternam Messie divinitatem & generationem à DEO probantes, disertè annectitur. De tali ergo Messia intelligi volunt allata in hoc testimonio loca Mosis, Prophetarum, & Hagiographorum, qui non sit æternus DEI filius, & in quem Christiani non credant.

§. XXII. *Literales* tandem, quos recentiores omnes, nec eorum ullum novimus, qui non post mille demum annos ab exhibito vero Messia surrexerit, nemo judicaverit, cum de Messia loquuntur, alium intelligere, quam imaginarium illum, quem frustra tot idololatricis votis & infidelibus suspiriis expectant. Neque id diffidentur superius memorati, modo cujusque glossam integram consulamus. R. Salomo Jarchi expressè addit: דאומות דימת

דימת

האומות דימה כחורר וישראל דימה ככן אדם על שם
 Gentiles assimilavit bestiis & feris, sed Isra-
 èlem assimilat filio hominis, propterea quia sunt mites & perfecti.
 R. AbenEfrā: glossa, mutilē, ut supra fecimus, adduci solita, sic ha-
 bet integrē: ויאמר רבי ישועה כי זה כבר אנש הוא
 המשיח ונכון דבר רק הוא עם הקדש שהם ישראל:
 Afferuit R. Josua, per hunc, qui tanquam filius hominis apparuit, in-
 telligendum esse Mesiam, quod solidē quidem asseruit, modō populus
 sanctus, qui est Israël, simul connotetur. Addit postea expressē:
 תוכל ללמוד מזה הכתוב כי כל הנעשה בארץ
 גזירות שמים הם ואמרתו שזיה כבר אנש הוא ישראל
 שהוא שם המין בעבור שאמר רביאך על עתק וימיה
 ודינה יהב לקדישי עליונים והטעם לעשות נקמה
 Poteris ex hoc textu discere, quod ea omnia,
 quae in terrā sunt, caelitus sint decreta. Dixi autem, per hunc, qui
 tanquam filius hominis apparuit, intelligendum esse Israël, (est enim
 nomen Speciei,) propterea quia Daniel de antiquo dierum dicit verſ.
 22. Et iudicium datum est Sanctis altissimi, cujus ratio est, ut vindi-
 ctam sumant de bestiā quartā. R. Sahadia Gaon expressē verbis supe-
 riūs allatis annectit: כאשר כתבתי ואמרתו אין מלכות
 אחרת אחרי ישמעאל ככתוב וכיומיהון די מלכות
 Prout scripsi & dixi, non fore aliud regnum post Ismaëliticum
 (quā hoc Messia, adeoq̄ve demum destructo regno Mohamme-
 dano futurum) veluti scriptum est Dan. II, 44. in diebus autem regno-
 rum illorum &c. Et sic R. Joseph Jacchiades quoq̄ve addit:
 Et Elias Prophetā (quem sub
 arbore vitæ in paradiso etiamnum federe, & Judæorum bona ac
 mala opera in commentarios referre fingunt,) ipsum coram hoc ad-
 ducet. En! Rabbinos suarummet glossarum in ipso contextu in-
 terpretes optimos.

§. XXIII. Similiter è R. Abarbanelis contextu mox videbi-
 mus, quo sensu Interpretes, quos ipse allegat, filium hominis de
 Mesia expofuerint, de Mesia nempè, qui cum advenerit, Papam
 Romanum de dimittendo populo suo, æq̄ve uti Moses olim Pha-
 raonem, compellaturus fit. Sed quid de R. Jehuda Leone bar Be-
 zaleel? Istoto illo libro Nezach Israël hoc unum agit, ut Judæos
 D hodi-

hodiernos, diurnâ & tot jam seculis continuatâ captivitate pressos erigat, & ne vel ad Christianos deficiant, vel de Mesſia adventu planè desperent, certitudinem & necessitatem redemptionis Israëlitarum ex hâc ultimâ & gravissimâ captivitate, argumentis undecunqve conqvisitis demonstrat. Floruit circa confinia hujus & superioris seculi in Synagogâ Pragenſi, imperante Rudolpho.

§. XXIV. Ita scilicet Judæi ad unum omnes testimoniis illis, quæ nobis consensus aliquem promittunt, reipsâ meras nugas agunt, & visionem Danieliticam nullatenus de Mesſiâ, de quo accipienda est, interpretantur; sed ad Mesſiam suum, hoc est utopicum, imaginarium, nunquam futurum, non absq; CHRISTI & Christianorum contumeliâ detorquent. Non tamen idcirco prorsum hæc testimonia spernimus, veluti in solidum negligenda; habent certè suum usum haud contemnendum tum contra *Novaturientes hereticos*, tum contra *ipsosmet Judæos*.

§. XXV. *Priorem usum* egregiè cernimus in Anti-Grotianis Magnifici Dn. D. Calovii *Tom. II. Bibl. Illustrat. V.T. fol. 619.* ubi non *Grotium* modò, qui totam hanc visionem de populo Romano nullam intra se habente Regem, seqve coram DEO, regum & regnorum iudice, velut ad accipienda mandata sistere jussu exposuit; sed & *Joh. Henricum Bieslerfeldum* atqve *Henricum Meerbotium*, qui principem terrenum, quem ipsimet designare nesciunt, per filium hominis intelligi comminiscuntur, in ruborem his in subsidium vocatis testimoniis dedit, quasi ipsis deteriores Judæis, qui agnoscant, hinc de Mesſiâ agi, etsi id per excœcationem suam pessimè applicantes, cum illi contra vaticinium in alia omnia trahant, nihilqve ibi de Mesſiâ annunciatum hariolentur.

§. XXVI. *Posteriorem usum* sic obtinebimus, si in conflictu cum Judæis (1.) abstrahamus initiò à quæstione, utrum hoc Danielis vaticinium completum sit, nec ne? deindè (2.) ex concessis disputemus, objectum Prophetiæ esse Mesſiam, cujus ibi regnum adumbretur; porrò (3.) ex ipso textu definiamus, qualem Daniel Mesſiam, & quale ejus regnum præviderit futurum; atqve sic demum (4.) ad applicationem procedamus, inquiremusqve, utrum ea potius Mesſiæ, quem Christiani colimus pridem

dem exhibitum, an verò ei, quem sibi Judæi fingunt adhuc venturum, conveniant? quo labore si dignè fuerimus defuncti, (5.) ostendamus tandem, veteres Rabbinos, à quibus, hoc oraculum agere de Mesfiâ, recentiores traditione acceperint, illum Mesiam intellexisse, cui verè hæc visio conveniat, quem cum advenientem Majores reprobarint, in ista deliramenta prolapsos, quibus etiamnum fascinati implendum adhuc credant vaticinium, adeoque (6.) confirmemus, jam olim illud impletum esse. Et hoc consilio sanè optimo & saluberrimo Excellentissimus Dn. L. Edzardus atque alii peritiores id genus testimonia ubertim conquisiverunt.

CAPUT III.

R. Lipmanni contra Christianos, &

R. Abarbanelis pro Judæis disputantium

strophæ, earumq; discussio.

§. I.

LUstratis hætenus Rabbinis, qui in explicandâ hâc Danielis visione consensum cum Christianis præ se ferunt; ad illos nunc pergimus, qui apertè dissentiunt, neq; ullo verborum fuce fallunt, sed edisserunt liberè, quid, circa scopum & argumentum hujus Oraculi, Judæi omnes credant, vel credere certè debeant. Status quæstionis est: An Daniel de Christianorum Mesfiâ vaticinatus, adeoque in JESU CHRISTO visio hæc jam adimpleta sit; an verò de Mesfiâ quodam egerit, qui nondum venit, sed à Judæis etiamnum expectatur, donec veniat, & Israëlitas ex diuturno exilio liberatos suo regno restituat? Prius Christiani contra Judæos; Posterius Judæi contra Christianos affirmant. Quòd si ergò Judæorum conatus penitiùs intueri volupe sit, utrumq; perquirendum, tum quid contra nostram Christianorum expositionem, tum quid pro suâ Judæorum interpretatione adferant.

§. II. Sic autem in hoc argumento versabimur, ut, ne Andabatarum more depugnemus, duos nobis præcipuos seligamus ex Hebræorum Polemicis, quorum alter ἀνασκευαστικῶς in Chri-

ftianos irruat, alter *κατασκευασμῶς* Judaicam sententiam defendat. Prius agit *R. Lipmannus* in libro *Nizzachon*, cujus editionem Hackspanio, emendationem Wagenseilio debemus; Posterior *R. Jfaac Abarbanel* in libro *Majéne hajeschuah*, Constantinopoli primum aut Ferraræ, dehinc elapso seculo integro Amstelodami ante duos & triginta annos iterum excuso. Utrumque verbotenus in scenam prodire jubebimus, & quæ in eorum commentis notanda erunt, strictim animadvertemus.

§. XIII. Primus igitur prodeat gloriosus ante victoriam, Triumphator, *R. Lipmannus*, cujus thesis anti-Christiana hæc est: *Errant Christiani, quando hanc Danielis visionem de JESU Nazareno exponunt*. Ita enim ipse eam stricturis suis præmisit, numer. CCCXXIX. p. 179. cum verba textus nostri recitasset: זא פירשו הנוצרים על הנוצרי באומרים אדם בא מה מן הים: *Hanc pericopam Christiani exponunt de Jesu Nazareno, quando eum dicunt hominem de caelo venisse; sed illis contradicere atque os obturare paratus sis*. Argumenta postmodum præit, quibus Christianos erroris posse convinci putat, quorum sex numero totus hic ejus elenchus exhibet, ordine, quo se invicem excipiunt, perpendenda.

§. IV. Primum argumentum petit à denominatione subiecti sive personæ Danieli visæ, quæ Jesu nostro non conveniat, quippe qui non *filius viri*, qualis hic dicitur, sed *mulieris* à nobis habeatur: הרי בהרים אמר כבר אנש וידוע שאנש לשון זכר ומלשון אנשים הוה נמצא מבואר שהנזכר כאן בן איש הוה ויש לו אב שהוה אדם ולה יכולים לפרשו על אם הנוצרי דא"כ הוה ליה לומר כבר נשיה שהוה: *Eu! expressè dicit Propheta: TAN QUAM FILIUS ÆNASCH At qui notum est, quod ÆNASCH esse generis Masculini; & significare viros. Ergò manifestum est, eum, qui hic memoratur, esse filium viri, & habere patrem, qui sit homo. Neque, hoc possunt de Matre Jesu Nazareni exponere; id enim si Propheta voluisset, dicendum ei fuisset: TAN QUAM FILIUS NESCHAJA, hoc enim nomen fæmmininum est, & mulieres significat.*

§. V. Assumo argumentum: *Qui non est filius viri, de eo hæc Danielis visio non loquitur. At qui Jesus Nazareus (ex Christianorum*

שולמן ויקר ומלכו וכל עממיה אומיה ולישנניה ליה יפלחון
 שולטניה עלם די לה יעודה ואין אמורה הנוצרי
 בכר העולם ואעי על קברו אונם מושלום :

*Propheta porrò statim determinatè enunciat : Et usq; ad antiquum
 dierum pervenit, & data ei est potestas, & gloria, & regnum, &
 omnes populi, nationes & lingua ei servient, potestas ejus est aeterna,
 quæ non deficiet. Atqvi religio Christiana sub Jesu Nazareno non est
 in toto mundo; usq; adeò, ut ne sepulchrum quidem ejus sit in Christiano-
 rum potestate.*

§. VII. Assumo :

*Cujus Regnum non est in toto mundo, de illo non agit hæc
 visio Danielis.*

Atqvi Jesu Nazareno regnum non est in toto mundo.

Ergò de Jesu Nazareno non agit hæc visio Danielis.

Pro limitatione Majoris distingvendum (1.) inter regnum *Spiritu-
 ale & terrenum*. Non de hoc sed illo Major loquitur. Neqve ali-
 ter Judæus accepisse videtur, quando (2.) in *Minore* Regnum Je-
 su vocat *אמורה הנוצרי* fidem Nazareni, sive religionem
 Christianam, Christianis hîc iterum concedens, quod animo ne-
 gabat, Jesum Nazarenum habere regnum spirituale, quod verbo
 administret, & adversùs hostes defendat, atqve à quo vicissim
 Rex ex verbo agnoscat, invocetur & colatur. Posito igitur,
 Ecclesiam Christianam esse regnum Jesu, non tamen, inquit, tale
 regnum est, quæle Propheta vidit Messîæ datum, cui omnes po-
 puli, nationes & lingvæ serviant. Quam *Minorem* (3.) non sine acu-
 leo *probat* à denegato ipsis in sepulchrum Regis sui dominio. Nempè,
 quæ ejus ætatis superstitio erat, etiamnum in Papatu frequen-
 tata, tot peregrinationes Christianorum ad loca sancta, & inpr-
 mis ad sanctum Domini sepulchrum, videbat suscipi, tot noverat
 expeditiones ad occupandam Palæstinam & vindicandum sepul-
 chrum Jesu Christi emissas, atq; in recenti memoriâ ei adhuc
 erat magna strages à Saracenis illata, quâ omnem copiam ingre-
 diendi in Domini sepulchrum tam religiosè cultum amiserant
 Christiani, non nisi auro infidelibus persoluto precariò intromit-
 tendi. Ejus apud Rabbinos quoq; non infreqvens mentio. R.
 Abarbanel in *Majene bajeschuah font. XI. Palmi IIX. f. LXXVI. col. i.*

כר

כל הנוצרים מאויים בארץ חיה להיוור שם תלויה
 קבר אלהיהם: *Omnes Christiani terram illam Sanctam cum de-
 siderio petunt, quia ibi sepulchrum Dei ipsorum custoditur. Iterum
 in Comm. ad Obad. v. 1. fol. CCLV. col. 1.* בירושלם כל קדושת
 דת הנוצרים וקבר ישו אלהיהם ומפני זה כבר פעמים
 אחרות אחרות התעוררו לכבשה לזאת הסבה עצמה:
*Jerosolymis est omnis sanctitas religionis Christianorum, & sepulchrum
 Jesu, DEI ipsorum, atq; ideo jam olim aliquoties ad occupandum
 eum locum hac ipsa de causa sese accinxerunt. Hanc igitur jactu-
 ram falsè Christianis objicit Lipmannus, & veluti subridens Mi-
 norem nullâ indigere probatione sic ostendit, tantum abesse, ut
 regnum Jesu Nazareni universale sit, ut potius locum ipsius cul-
 tui vel maximè destinatum occupent non subditi, sed regni ejus
 hostes subditos à cultu arcentes. Non ergò ad extremos demum
 fines terræ abeundum, ut inquiratur, an omnes populi, nationes
 & lingvæ Nazareno serviant? cùm in ipsâ quasi regiâ ei serviti-
 um denegetur. Hic nervus est argumenti Judaici, qvi (4.) ob-
 servato saltem lingvæ idiotismo, qvo futurum יפלוחן *servient*
 non de facto vel eventu, sed de jure & debito exponendum no-
 tabamus, nullo negotio inciditur, adeoq; Majorem, si vi textûs
 concedi debeat, cæteroq; negandam sic informamus: *Cui non
 tale regnum datum est, cui omnes omninò in mundo populi, natio-
 nes & lingvæ se de jure submittere debeant, de illo non agit hæc vi-
 sio Danielis.* Jam iterum probanda Minor. Qvæ responsio è
 philologiâ unice petita nobis in præsentî sufficit, ne (5.) opus sit,
 pluribus de regno JESU CHRISTI, ejusq; naturâ, deq;ve
 ejus universalitate differere, qvæ ridebit potius Judæus, qvàm
 ut cum attentione excipiat.*

§. IIX. Tertiò ad subjeçti denominationem relabitur fami-
 liari Judæis ἀνεβodeia, atq;ve sic arguit: ועוד שאמר כבר אנש
 : וטעותם כבר אלוה מיבעי ליה: *Porrò & hoc Christianis
 obstat, quod Propheta ait, hunc sibi visum fuisse tanquam filium ho-
 minis. Atq;ve juxta errorem ipsorum dicere potius debuisset, fuisse
 tanquam filium DEI.*

§. IX. Assumo:

Qui non est filius hominis, de eo Daniel hic non agit.

Atq;ve

Atqui *Iesus Nazarenus* (ex sententiâ Christianôrum) non
est *filius hominis*, (sed *filius Dei*.) Ergò.

In quo argumento (1.) bene se habet, quòd responfionem ad primum argumentum admittit, & Minorem, quòd urgebamus, probare aggreditur. Probat autem (2.) ita, ut puerulis Christianorum obvia sit responfio, qui *Iesum nostrum DEI simul & hominis filium* confitentur. Notamus saltem, (3.) dicendum minimè fuisse ex Christianorum sententiâ, *tangvam filium Dei*, quòd illis imputat, non enim *quà DEI filius* exaltatus est, sed *quà filius hominis*. Et si enim persona θεοῦγενεῖς exaltationis subiectum est, consideranda tamen est secundùm illam naturam, quæ capax est exaltationis. Secundùm divinam naturam nihil *Christus* accepit in tempore, nihil ex gratiâ habet à Patre, sed omnia per naturam, & Majestatem suam semper cum Patre exercet; adeo quæ secundùm eam, h. e. *quà DEI filius*, adduci ad antiquum dierum, sessurus ad DEI dextram, non potuit. At sicuti secundùm humanam naturam dona & majestatem divinam in unione accepit, & secundùm eam quoque acceptæ hujus divinæ Majestatis usurpatione plenariâ se evacuavit: ita & secundùm illam, h. e. *quà hominis filius*, in exaltatione ad DEUM Patrem adductus est. Merè ergò sycophantatur Judæus, cui (4.) non malè confessio Synedrîi malè *Iesum nostrum blasphemix* condemnantis objicetur. Cùm enim is diceret: *Videbitis FILIUM HOMINIS sedentem à dextrâ DEI, & venientem in nubibus Cæli*; quærebant omnes: *Tunc ergò FILIUS DEI? Matth. XXVI, 63.* agnoscentes nimirum, *Filium hominis à dextrâ DEI sedentem & in nubibus venientem*, de quo *Daniel* hîc, (in quem oculos se intendisse apertè innuunt,) locutus fuerat, & *Filium Dei* converti, quasi dixissent: *Tunc es Filius ille hominis*, de quo *Daniel*, qui est *Filius DEI*, verus nempè *Messias*? Quam observationem debemus *Jo. Ligthfooto Hor. Hebr. & Talm. in Job. V, 27. pag. 1014.* quem huc omninò confer, nam & eundem locum *Job. V, 27. Pater dedit filio potestatem faciendi judicium, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπων* quia *filius hominis* est, cùm textu nostro confert, quæm Salvatore verbis istis respexisse, non abs re conjicit. Eadem idem *Ligthfootus* notavit ad illa *Stephani Act. VII, 56. Video cælum apertum, & filium hominis stantem à dextris DEI*, quibus eloqui

loqui putabat Protomartyrem, se jam videre illud Danielis in
JESU adimpletum. Videatur ipse *Horis Hebr. & Talm. in Acta
Apost. pag. 77.*

§. X. *Quartum* argumentum ex Visionis interpretatione
ab Angelo interprete ejus infallibili Prophetæ datâ depromit, in
quâ disertè ad Israëliticum populum referatur, quod cum palma-
rium sit, paulò operosius in illo defudat: ועור שאמר המלאך
לדניאל בפתרון מן החלום הזוהר ורבותא די מלכות
תחום כל שמיא והיבתי לעם קדישי עליונן
מלכותיה מלכות עלם. נמצא שהחלום לא קאי
על אדם אחד לכך כי אם על עם אחד וזהו
ישראל שיהיה מלכותם מלך בן מלך עד סוף העולם
וממשלתם יהיה בכל העולם. ובעל כרחם עם
קדישי עליונן לא ווכלים לפרש כי אם על ישראל
שהרו כאן אמר בתוך הפתרון שמלך העשירי וזהו טיטוס
לקדישי עליונן ובלא פי יצוק עד עידנין ופלב עידן.
וכן כתוב בסופו כששאל המלאך ללבוש הכדים עד
מתו קץ הפלאות והשיבו למועד מועדים וחצי המועד ואין
אומרה במצוק עידן עידנין ופלב עידן אל ישראל.
גם אין ספק שמלכות עלם הנאמרת למעלה שזהו
להביא צדק עולמים שנאמר למטה בסי' ש'לב ושם
נאמר עם דניאל שזהו ישראל. נמצא מבואר שעם
קדישי עליונן המרה ישראל ולהם יהיבתי מלכות
Ulterius כר שמיא מלכות עלם הכתוב למעלה:
*contra Christianos est, quod Angelus Danieli ait in interpretatione
somnia hujus (v. 27.) ET AMPLITUDO REGNI SUB OMNI
COELO DATA EST POPULO SANCTORUM ALTISSIMI, CUJUS REGNUM EST ÆTERNUM. E quo consequi-
tur, hoc somnium non agere de unico duntaxat homine, sed de uno po-
pulo, cog. Israëlitico, quorum regnum ad finem usq; mundi successivum,
& dominium in universum mundum, sit futurum. Caterum hunc po-
pulum sanctorum altissimi, velint nolint, non tamen possunt, nisi de
Israële interpretari. Nam hic in mediâ interpretatione dicit Angelus,
(vers. 27.) Regem decimum, qui est Titus, sanctos Altissimi contriturum,
hoc est, afflicturum usq; ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.
Id quod similiter & in fine libri hujus (Cap. XII, 6. 7.) scriptum est*

E

qvan

quando angelus virum lineis indutum interrogabat: *US QVE QVO FINIS MIRABILIU M?* is verò respondebat: *Usq; in tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Atqui nullus populus per tempus, tempora & dimidium temporis in afflictione constitutus est, prater Israëliticum. Adhæc Regnum illud æternum, quod superius memoratur, sine dubio est illud, de quo inferius dicitur, (Cap. IX, 24.) allaturum esse iustitiam æternam, quo de agetur Numero CCCXXXII. Atqui hoc ibi vocatur Populus Danielis, qui est Israël. Ergò manifestè sequitur, populum sanctorum altissimi esse Israëlem, eidemq; datum esse regnum universale & æternum, quod superius descriptum est.

§. XI. Assumo:

Angelus visionem hanc non de Jesu Nazareno, sed de populo Israëlitico exponit.

Ergò visio non de Jesu Nazareno, sed de Populo Israëlitico agit.

Antecedens quoad utrumq; membrum probatur. Quoad prius, quia non de unico homine, sed de populo integro exponit. Ergò non de Jesu Nazareno, qui unicus homo est. Quoad posterius, quia ex collatione tum cum *versu 25. hujus Capituli, & Cap. XII, 6. 7.* tum cum *Cap. IX, 24.* patet, populum sanctorum Altissimi esse Israëlitas. Hæc summa est prolixioris illius elenchi.

§. XII. Sed Respondeo, (1.) per instantiam ad probationem prioris membri: Angelus de populo integro visionem exponit, non de unico homine, Ergò nec de Messia Judaico, quod contra omnes Judæos. Quicquid ergò hîc exceperit, id sibi à Christianis quoq; responsum putet. (2.) κατ' ἀληθειαν, Angelus populo integro datum esse dicit regnum, eo modo, quo aliàs unico Nebucadnezare regnante regnum Chaldæis datum, unico Cyro & Dario regnante regnum Persis vatum, unico Alexandro regnante regnum Græcis datum dicitur. Sic ergò & populo sanctorum Altissimi, h. e. Christianis datum esse regnum dicit Angelus, quando datum illud est. CHRISTO, eorum Regi. Id ergò tantum (3.) controvertitur, an per hunc populum *Christiani*, an verò *Judei* designentur? Nos *Christianos* intelligi asserimus, de quibus *Psal. CX, 3.* quippe qui sunt populus JESU CHRISTI sanctus, electus, è mundo segregatus, sive in militante, sive in triumphante ecclesiâ vivant, *1. Pet. II, 9.*
2. Theff.

2. *Theff. I, 10. Apoc. XI, 18. XIII, 7. XX, 6. & c.* Lipmannus contra (4.) pro *Judæis*, seu populo *Israëlitico* confert ex iisdem angeli verbis *versum 25.* ubi Titum Vespasianum prædixerit ad tempus, tempora & dimidium temporis afflictorum populum sanctum, quemadmodum & *Cap. XII, 6. 7.* repetatur, quod nulli populo, præterquam *Israëlitico*, congruat. At grande postulatum est, *Regem decimum* esse *Titum*; quid, quod ne Regi quidem decimo, sed *לאתרן* alii post decem Reges consurgenti illa in populum sanctum crudelitas adscribitur? quis calculum *temporis, tempora, & dimidii temporis* tam exactè Rabbini edocuit, ut nullum populum præter *Israëliticum* tam diu afflictum sciret? Pridem Nostrates demonstrarunt, angelum de antichristo locutum, eoquæ cum Orientali *hoc Cap. versu 24. 25.* tum occidentali *Cap. XI. & XII,* quorum uterque sanctum Jesu Christi populum satis crudeliter affligat. Circa supputationem temporis hic indicati incertam, etsi illa ab aliis aliter atque aliter instituat, tutissimum fuerit *το ἐπιτελειν*. Quod verò tandem (5.) populum hunc eundem putat cum illo, qui *Cap. IX, 24. Populus Danielis* dicitur, falsa hypothesis est. Ibi namque *populus Danielis* ratione communis tum sanguinis, tum religionis sic dictus, de quo sollicitus fuerat Daniel, subjectum est, cujus respectu DEUS tempus LXX. hebdomadarum determinavit, circa quarum decursum venturus sit Messias; hic autem *Populus sanctus* ille est, qui exhibitum Messiam suum Regem, eundemque religiosè colit & veneratur, ex universis populis, nationibus & linguis colligendus; adeoque ibi *Judæi*, hic *Christiani* intelliguntur. Neque *το עולם צדק להביא* adducere justitiam eternam ibi de populo Danielis, sed de Sanctissimo ungendero, h. e. de Messia, de Jesu tunc è populo Danielis nascituro enunciatur, cujus ideò nomen est *צדקנו* *יי* *Jehova justitianostra, Jer. XXIII, 5. 6. XXXIII, 15. 16.* (6.) Lipmanni argutiæ, ad quas hic provocat, sic habent *Num. CCCXXXII. p. 182.* Angelum ibi destructionem templi secundi & captivitatem, in quâ hodiernum vivunt, prædicere post LXX. hebdomadas futuram, (hactenus benè; malè autem, quod sequitur :) *ואותו גלות לכלות הפשע ולחתם חטאת ולכפר עון ולהביא צדק עולמים ר"ל ביאת משיחנו שיתקיים מצור*

: מצות הש"י עם עמו עולמים; *Atq; in illa captivitate erit, ut consummetur pravaricatio, & obfignetur peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia eterna, hoc est, adveniat Messias noster, qui servabit precepta DEI cum populo suo in eternum.* Notat ergo, vaticinatum ibi fuisse Daniele de Messia ex hac demum ultimâ captivitate prodituro. Quod ad examen revocare, hujus loci non est. Conferantur Autores, qui de LXX. hebdomadis Danielis scripserunt.

§. XIII. Quinto à perpetuitate & aternâ duratione regni Messia hîc prædictâ argumentatur, quippe quæ JESU nostro nequeat applicari: וראיה ברורה מכאן שלא בא משיח עריון: וראיה ברורה מכאן שלא בא משיח עריון: וראיה ברורה מכאן שלא בא משיח עריון: וראיה ברורה מכאן שלא בא משיח עריון: *Sed exinde argumentum sumitur manifestum, quod Messias nondum venerit, nam cum adveniret, regnum ejus non deficiet.*

§. XIV. Assumo:

Cui non competit perpetuitas regni, de eo in hoc textu non agitur.

Atqui Jesu Nazareno non competit perpetuitas regni. Ergo.

Sic enim interpretor verba Judæi, etsi per ambages demum ad hoc argumentum descendat, atque aliud à Messia nondum exhibitio vel inclusum vel præmissum velit hoc modo: *Messias nondum venit. Jesus Nazareno venit. Ergo Jesus Nazareno non est Messias, ac consequenter hæc visio Danielis, cujus Objectum est Messias, de Jesu Nazareno non agit.* Verum cum Majorem hujus circuli sui à duratione regno Messia à Daniele hîc attributâ, nulli, qui pro Messia unquam habitus est hætenus, applicabili probet, fatius est, tot Judæi sophismata ad unicum illum syllogismum reducere, cujus Minor simpliciter falsa est. Probetur, Jesu Nazareno non competere perpetuitatem regni. Nihil probat, quam communiter obijciunt, mors ejus; non enim mortuus tantum, sed & resurrexit: quid quod eum in hac visione Propheta post resurrectionem demum ascendentem in cælum & regnum æternum ab antiqvo dierum accipientem viderit. Nihil probat devastatio & excisio tot ecclesiarum orientalium, quarum sedes & domicilia occupavit Mohammedana impietas; Particulares enim sunt ecclesiarum,

clesiæ, quarum interitus nihil derogat perpetuitati ecclesiæ catholicæ atque universali, adversus quam portæ inferorum non valebunt, *Matth. XVI, 18.* Neque hæc regni Jesu Christi perpetuitas de solâ militante ecclesiâ, sed potissimum de triumphante prædicatur, nullum in omnem æternitatem unquam damnium aut decrementum passurâ.

§. XV. *Sextum* denique argumentum quasi corollarii loco Christianis solvendum, si possint, ex angelicâ visionis hujus interpretatione contra doctrinam de Messia pridem exhibitâ, deque Jesu Nazareno, quod sit Messias, objicit: **ואשר תועים הנוצרים ומהפכים התורה ואומרים שכבר בא משיח וזהו הנוצרי הלא זה מפורש על חיותה רביעית שזהו מלכותם הלא זה מפורש על שכרה יטעו שנאמר להשנוה זמנן ורח:** *Quod verò Christiani errant, & legem pervertunt, ac dicunt, Messiam pridem venisse, eumque esse Jesum Nazarenum, annon hoc de bestia quarta, quæ ipsorum Monarchiam significat, enunciatur est, eos nempe ita erraturos? Sic enim dicitur vers. 25. Conabitur mutare tempora & legem.*

§. XVI. Indignum ferè, quod assumatur, assumo tamen:

Quam doctrinam inter execranda Christianorum facinora numerat Angelus, ea erronea est.

Atqui doctrinam de Messia pridem exhibitâ, deque Jesu Nazareno, quod sit Messias, inter execranda Christianorum facinora numerat Angelus.

Ergo doctrina de Messia pridem exhibitâ, deque Jesu Nazareno, quod sit Messias, erronea est.

Ad Minoris probationem ex *vers. 25.* desumptam, nego (1.) conatum mutandi tempora & legem de *bestiâ quartâ*, quæ Romanorum Monarchiam designabat, enunciari. Tribuitur enim alii post decem reges quartæ Monarchiæ confurgenti, per cornu parvum bestię illius denotato *vers. 24.* Nego (2.) hunc regem, cui iste conatus attribuitur, esse *Christianos*. Ipse Lipmannus (licet malè) hæc attributa Tito Vespasiano transcripserat, ceu modò vidimus §. X. & XII. cur jam ad Christianos transfert? Diximus autem, ea omnia, quæ *vers. 24. & 25.* habentur, Antichristo Orientali, sive Mohammedi competere. Nego (3.) mutationem *temporum*

de **משה ומן משה** *tempore Messie* accipiendam, quasi illud, cum futurum adhuc sit, per doctrinam de Messia pridem exhibito in prateritum mutetur. Longè rectius ea ad epocharum mutationem referetur, quâ illas à morte Mohammedis, aut à fugâ ejus supputant Mohammedani, item ad mutationem annorum solarium cum lunaribus, quos Hegiras vocant, ad mutationem Sabbathi aut diei dominicæ in diem Veneris &c. Nego (4) mutationem *legis* significare legis Mosaicæ cum Evangelio JESU CHRISTI commutationem, vîcujus Christiani Jesum Nazarenum pro Messia colant. Longè rectius de statutis quâ sacris, quâ profanis interpretabimur, quæ Mohammedes pro lubitu, & prout ratio status exigere videtur, immutat. Nihil ergò pro suâ *Minore* affert, quod speciem solùm probationis habeat. Atquæ adeò nihil obtinuit hoc ariete, quò antecedaneis argumentis subvenire voluit Lipmannus.

§. XVII. Mittamus igitur hunc ineptè gloriosum, suis nudatum armis, & alterum nunc producamus *R. Abarbanelem*, qui pro Judæis catacevaisticè depugnat. Nam operosè hoc unum agit, ut totam hanc visionem de Messia adhuc venturo, & Judæos ex captivitate hâc liberaturo agere, per omnes circumstantiarum minutias deducat. Quem ideo ad verbum paulò diligentius huc transferemus, quia eum à quoquam Latine donatum (etsi totius libri versionem aliquoties publicè Gvilielmus Henricus Vorstius promiserit,) vel ejus saltem interpretationem plenius relatam, nondum novimus, in animadversionibus tamen subindè interspergendis eò breviores futuri, quò ipse est prolixior, ne in immensum hæc exercitatio excrescat.

§. XIX. Cæterum illius in Daniele commentarium, ex *Jesâ. XII, 3.* mutuo accepto titulo **מעוני דישועה** *Fontes salutis* inscriptum esse, vel ex *Rabbinica Bibliotheca Buxtorffii pag. 347.* aut ejus magnam partem expilatoris Plantavitii *num. CCCLXXXVI. fol. 597.* constat. Alludens enim ad mansionem Israëlitarum Elimiticam, in duodecim fontes & septuaginta palmas eum dispersit. Hanc autem visionem *fonte IIX. palma IX. fol. XLIX. col. 3. & seqq.* persequitur, cumquæ istam palmam ei unicè destinarit, statim commentationem suam sic exorditur: **אחרי שזכר רנאל מה שימשך מן הדין העליון וההשגחה האלהית אשר תקום**

תקום במלכות שדי בחרבן אומה הרשעה וביטול
שולטנות שאר האומות זכר אחר כן שגם ישך מאותו
דן אלהי גאולה האומה הישראלית ופריונה ככורה
; *Postquam Daniel meminerat, quid è judicio supremo &*
providentiâ divinâ proveniat, quæ in regno Omnipotentis consistet in
devastatione gentis pessimæ, & extirpatione potestatum cæterorum
populorum; jam porrò meminit, quòd etiam ex illo ipso judicio divi-
no liberatio populi Israëlitiçi, ejusq; tum redemptio, tum gloria &
dominium sequatur. Habes ergò hîc in limine thesîn Judaicam, visi-
onem hanc Danielis agere de redemptione populi Israëlitiçi adhuc
futurâ, qvâm cum Messîæ adventu conjunctam paulò pòst ostendet.

§. XIX. Pergit hîc statim ad exponendum Danielis exor-
diolum, cujus hanc reddit rationem : ולרהות זה ענין ומחזה
כפני עצמו אמר בו חזי הויירם בחזוי ליליא להגיד שבאותה
לילה העצומה ראה זם גכ כי היו הרברים סמוכים ומתקשרים
: *Cumq; hæc peculiaris aliqua res & viso fit per se seorsim*
consideranda, hinc præmittit : VIDENS FUI IN VISIONIBUS
NOCTIS, ut eò significet, se hoc quoque in illâ ipsâ nocte vi-
disse. Nam res hîc descriptæ inter se conjunctæ, atq; invicem quasi
copulatæ fuerunt. Ubi animadvertere liceat astutiam Rabbini,
qvi sic lectoris animum occupare voluit, ad imbibendam senten-
tiam mox secuturam præparandum; qvâsi Propheta ipse hoc ex-
ordio insinuet, hanc visionem cum præcedentibus partim con-
jungendam, partim ab iis distingvendam. *Distingvendam esse,*
qvâ distinctum habeat objectum, novum videlicet regnum ab
anteâ representatis diversum, unde eandem formulam repetie-
rit Propheta, qvâ antè-memorata visionis objecta, maxime qvar-
tam bestiam à prioribus distinxerit. *Conjungendam tamen, eò*
modo, qvo se invicem bestia in ejusdem noctis visione conspe-
ctæ, qvatuor Monarchias adumbrantes, exceperint, ut qvemad-
modum deletâ Monarchiâ Babyloniorum succedebat secunda Me-
dorum & Persarum, extirpatâ hâc succrescebat tertia Græco-
rum, & hâc intereunte exurgebat qvarta Romanorum; ita hoc
qvintum Israëlitarum regnum, qvòd hæc ultima pars visionis præ-
figret, per Messîæ adventum non prius inchoandum credatur,
qvâm Romanorum imperium, qvòd etiamnum duret, funditus
sit

fit eversum. De quo ordine, & successione regni Israëliti in locum imperii Romani ipse mox pluribus agit.

§. XX. Saltem enarratio textus ejusdemque partitio ei videbatur pramittenda, quam ita instituit: והוא אמרו וארו עם ענני שמינת כבר אנש אתי הויה ועד עתוק יומין מטרה וקדמוהי הקרבוהי והנה נתן גם בדבר הויה משפטים עתודים להויה. הן וארו עם ענני שמינת. הב' כבר אנש אתה. ה' ועד עתוק יומין מטרה. ה' קדמוהי הקרבוהי. ה' ויהי שלטן ויקר וכלכו וכל עממיה אומיא ולשנינה ליה ופלחון. והו' שלטנה שלטן עלם די לה ועדה ומלכותה די לה תתחבל. וראו לפרש על מה יורו כל אחר מהעננים האלה:

Sic autem habet ipse propheta sermo: ET ECCE CUM NUBIBUS COELI QVASI FILIUS HOMINIS VENIEBAT, ET USQUE AD ANTIQVUM DIERUM PERVENIT. ET IN CONSPECTUM EJUS OB TULERUNT EUM &c. In quo sermone suo aliquot rerum futurarum Propositiones dedit. Prima est: ET ECCE CUM NUBIBUS COELI. Secunda: QVASI FILIUS HOMINIS VENIT. Tertia: ET USQUE AD ANTIQVUM DIERUM PERTIGIT. Quarta: IN CONSPECTUM EJUS OB TULERUNT ILLUM. Quinta: ET DEDIT EI POTESTATEM, ET GLORIAM, ET REGNUM, ET OMNES POPULI, NATIONES, ET LINGVÆ IPSI SERVIENT. Sexta: POTESTAS EJUS POTESTAS ÆTERNA, QVÆ NON AUFFERETUR, ET REGNUM EJUS QVOD NON CORRUMPETUR. Harum rerum unumquodq; quid doceat, merito per comparationem accuratius instituentiam exponendum est. Ex his de methodo futuræ tractationis constat, quam sibi talem proposuit Abarbanel, ut post vindicationem suæ sententiæ circa scopum & sensum visionis, convenientiam singularum verborum cum sensu Judaico in singulis hisce sex memoratis partibus ordine demonstraret. Suntque aded duo tractationis membra principalia; *Vindicatio & Declaratio*. In illâ argumentum ab ordine & *συναφεία* textus urget; ex hac aliud ab exactâ visionis

fionis cum adumbratâ, quæ putatur, Judæorum liberatione convenientiâ ultimatè conficitur.

§. XXI. *Vindicatio hæc est*: ואומר שמאשר זכר הנביא ראשונה חרבן רומי ואחריו זכר גאולת ישראל ותשועתו למרנו בלי ספק שכן יהיה בעתיד שראשונה תחרב רומי ואחריו כן יתגלה מלך המשיח. אמרו בפרקי ר"א שלש מלחמות של מחומה עתידין בני ישמעאל לעשות באחרית הימים שנאמר כי מפני חרבות נדדו א' ביום מפני חרב נטושו וא' בשדה שנאמר מפני קשר ורכה וא' בכרך גדול של רומי שהיו כבדה משתיהם שנאמר ומפני כבוד מלחמה ומשם בן דוד יצמח ויראה באבן של אלו ושל אלו ומשם יבא לארץ ישראל שנאמר מי זה בן מאדם חמוץ כגדים מבצרה. גלו בזה שעיקר המלחמות אשר יהיו בזמן הגאולה העתידה יהיה עם אומת אדום וגלו עוד שבראשונה תחרב רומי ואחר כך יבא מלך המשיח ולכן זכר רניאל ראשונה חרבן רומי ואח"כ

Dico igitur, ex eo, quòd Prophetâ primò quidem devastationis Romæ, & postea redemptionis Israël salutisq; ejus meminit, nos absq; dubio discere, ita aliquandò futurum, primò quidem vastatum iri Romam, ac postea demum Regem Mesiam appariturum. Consentiant in eo Veteres in Pirke R. Eliefer, cum dicunt: Tria bella tumultuosa olim in diebus ultimis Mohammedani gerent, juxta vaticinium Jeseie c. XXI, 15. QUONIAM A FACIE GLADIORUM FUGERUNT; Unum erit in mari, de quo ibi Propheeta: A FACIE GLADII EVAGINATI. Alterum in agro, de quo pergit: ET A FACIE ARCUS DISTENTI. Ultimum in urbe magnâ Roma, quod precedentibus duobus longè gravius futurum est, de quo addit: ET A FACIE BELLII GRAVISSIMI. Atq; dehinc Mesias Filius Davidis efflorescet, & utriusq; partis (Mohammedanorum & Christianorum) interitum intuebitur, indeq; in terram Israëliticam perget, quòd illud spectat Jesa. LXIII, 1. QVIS EST ISTE VENIENS EX EDOM, RUBEFACTUS VESTES DE BOZRA? Hæc illi, quibus aperire nobis voluerunt, quòd inter bella

tempore futura redemptionis gerenda primum cum populo Edomæo (h. e. Romanis vel Christianis) futurum sit; sed & hoc simul aperuerunt, initio Romam vastatum iri, & postea demum Regem Messiam adventuram esse. Atq; ideo hic Daniel quoq; primò desolationis Romæ, & postea demum redemptionis Israelitarum meminit.

§. XXII. In hac vindicatione tum ipsum argumentum, tum ejus illustratio expendenda. Argumentum petit ab ordine, quo ista Danieli in visione obvenerunt, quem sine dubio & in complemento asserit observatum iri. Jam negare eque non possumus, post interfectam demum bestiam quartam, everfamq; adeò Romanorum Monarchiam, hæc quæ de filio hominis ad antiquum dierum delato in præsentè textu commemorantur, à Daniele conspecta fuisse; negamus tamen consequentiam Majoris: *Quo ordine hæc visio Danieli obvenit, eò etiam adimplenda est*; cujus gratiâ sequentiâ notasse juvat. (1.) Prophetis multa in visionibus eventura ostenduntur, quæ tamen non eo ordine eveniunt, quo ostenduntur. Vidit Daniel deletis omnibus bestiis, quendam quasi filium hominis ad antiquum dierum adduci, & eo ordine, quo vidit, visionem descripsit; at nullibi dicit, filium hominis hæc visione significatum non nisi deletis omninò bestiis adducendum. Itaq; semper distingvendum inter ordinem visionum & rerum; de quâ distinctione confer B. Danhaver *Hodosoph. Phenom. IIX. pag. (536) 760.* Ipsi id Rabini agnoscunt tritissimo illo: אין מקדום ומאחר במקרה *Non est prius & posterius in scripturâ*, hoc est, Ordo historiæ aut visionis non necessariò determinat de tempore historiæ. Vide R. Aben Esram *ad Gen. XI. fol. XIII. col. 1.* & Midrasch Koheleth *fol. LXXXVI. col. 1.* (2.) Scopus cujusq; visionis Propheticæ diligenter investigandus, videndumq; utrum res ipsa solum, absolute & simpliciter, an verò cum suis circumstantiis, sive omnibus, sive quibusdam commonstretur. Inprimis cautè distingvendum inter rem futuram, & rei futurae tempus. Vidit Daniel in visione hæc rem ipsam, h. e. quid futurum esset, non autem vidit tempus, h. e. quando esset eventurum, quippe quod aliundè inquirendum relinqvitur. (3.) Si ordinis ratio habenda fuisset, hæc visio præcedenti bestie quartæ fuisset immiscenda, siquidem Monarchiâ Romanorum cum maximè florente adimpleta fuit; sed

tan-

tanquam peculiaris & à præcedentibus distincta describitur, quod ipsimet Abarbaneli ad Prophetæ exordiolum observabatur, §. XIX. (4.) Ratio validissima dari potest, cur, cum Messia regnum florente Romanorum imperio cœperit, hoc tamen ordine sibi repræsentatum & viderit, & descripserit Prophetæ? nempe idem mundanis regnis omnibus separatis hoc sistitur, ne huic quicquam commune cum illis opinemur. (5.) Addi & alia potest ratio, cœpisse sub Romanâ Monarchiâ regnum Messia, sed post deletas demum Monarchias omnes die ultimo ad *ἀπὸν* perventurum, 1. Cor. XI, 25. seqq. quam rationem non improbandam prorsus judicat Magnif. Dn. D. Geirerus, quem vide *Comm. ad Dan. b. l. p. 552.*

§ XXIII. *Illustrat* hoc argumentum Veterum consensu, cui aliàs inter probantia locum non ultimum tribuere solent. Hoc imprimis testimonio de tribus bellis Mohammedanorum, in quorum ultimo Roma evertenda, & Christiani penitus extirpandi, sibi Abarbanel sapius gavifus est, idque totidem verbis repetit, inferius *Fonte XI. Palm. IIX. fol. LXXVI. col. 2.* item in *Comm. ad Prophet. Poster. Jesa. XXI, 16. fol. XXXIX. col. 2.* & *Jesa. LXIII, 1. fol. XC. col. 4.* ac passim alibi. Quàm vana verò hæc sit traditio, & quàm perversè ex *Jesa. XXI, 16.* confirmetur, pridem ostendit Guilielm. Henr. Vorstius in *Animadv. ad Pirke Elieser. pag. 203. seqq.* ubi plura huc facientia congescit, omninò digna quæ conferantur. Quibus si jungantur ea, quæ Dn. D. Aug. Pfeifferus in *tract. Philol. Anti-Rabbin. in Obad. pag. 30. seqq.* de bello hoc ultimo Abarbaneli tantoperè laudato annotavit, non est, cur verbum addamus.

§ XXIV. Sequitur *Declaratio*, & ipsiusmet visionis, eiqve applicatæ interpretationis diligentior quoad sex superius enumeratas propositiones deductio. *Prima* est de nubibus Cæli, quibus cum adventum Messia & redemptionem Israëlis comparari dicit.

האומנם אמר וארו עם
ענני שמוא שייחס תשועת
ישראל ובואתו לענני שמים
להעיר על ג' ענינים אמתיים
הא' *Ceterum dum ait: ET ECCE
CUM NUBIBUS COELI, eo
ipso salutem Israëlis & Messia ad-
ventum appropriat nubibus cæli,
ut de tribus rebus certissimis ad-
moneat.*

moneat. Primò, quòd fatus eorum ventura sit post gravissimas demum angustias, & vehementissimos tumultus. Atq; hinc venire illos (Israëlitas) ait in medio nubium, quia angustia illis est, & lux obtenebrata est in cœlis eorum, (Jesa. V, 30.) quoniam nubes splendorem solis super terrâ impediunt, & tenebras afferunt, quòd ipsum adumbrat angustias, quæ admodum Jobus (Cap. III, 5.) ait: Habitet super illum diem nubes, terreat illum ætus diei. Dicunt hinc etiam Rabbini, malum signum esse in jejuniis sedenti, cum cælum nubibus obtegatur, juxta illud (Jerem. III, 44.) Operuisti te nube, ne oratio transeat. Et juxta hoc signum dicitur (Gen. IX, 14.) Et apparebit iris in nube; ubi nubes de operimento pariter & de iride docet. Similiter (Exod. IX, 24. & Ezech. I, 4.) dicitur: Nubes magna & ignis involvens fese in medio grandinis. Hec cum ita se habeant, nubes utiq; angustias designant, idcirco & hic Daniel salutem populi dicit cum nubibus cœli adventuram, quasi diceret adventuram è vehementissimis angustias & tenebris. Secundò idem illud: CUM NUBIBUS, notat accelerationem motus, idco, quia nubes per ventum, qui illas movet, exiguo temporis spacio quam remotissime dimoventur, ceu ex historiâ Eliæ patet (1. Reg. XII, 44.) ubi dicitur: Ecce nubes parva tanquam vola viri ascendit è mari;

הא שתשועתם תבנה אחר
 כנפר הצרות ותוקף המחומי
 ולכן אמר שהיו באים בתוך
 עננים שצר ואור חשך
 בערופיהם לפי שהעננים
 מונעים זריחת השמש
 על הארץ ומכויאן החשך
 שהוא משל הצרות וכמו
 שאמר אויב תשכון עליו
 עננה יבעתוהו כמרירי יום
 ואמרו חז"ל הושב בתעניתו
 אם נתכסו שמים בעבים
 סימן רע לו שנאמר סכור
 בענן לך מעבור תפלה
 וע"ד הסימן נאמר ונראתה
 הקשת בענן שהיה הענן
 מורה על הסכנה והקשת
 וכן נאמר ענן גורל ואש
 מתלקחת בתוך הכרד הנה
 אם כן העננים מורים
 על הצרות ולכן אמר
 דניאל שתבוא תשועת האומה
 עם עננו שמיא כלומר מתוקף
 הצרות והחושך והוב
 שהביא עם עננים מורה
 על מהירות התנועה לפי
 שהעננים בסבת הרוח
 שינועים וכזמן מועט יתנועעו
 מרחוק גורל וכמו שנאמר
 באלוהו הנה עב קטנה ככף
 איש עולה מים ועם היותו
 המרוק

è mari;

המרחק גדול אמר אליהו אמר
אל אחב אסור בן יעצרך השגם
לפי שידע שתנועת הענן היא
מהירה ואמר הנביא וחסרכם
כענן בקר וכטל משמים הולך
אם כן הורה על מהירות
ביאתה אומה מארצות הגלות
אל ארץ יהו' בזמן מועט
ולכן אמר עם ענני שמיא.
והג' שרמו הוא שתהיה
ביאתם כהשגחת ה' ית'
והנהגת כבודו וכמו שאמר
הנה אנכי נלך אליך בעב
הענן וה' הולך לפניו
יומם בעמור ענן ולפי שיבוי
הצלחת היו ענני הכבוד
סובבים אותם לכן הודיע
שבזמן הגאולה ישבו
למדרגותם ויבאו עם ענני שמיא
כל זה נכלל במשפט
הראשון :

modum Deus (Exod. XIX, 9.) Ecce ego, inquit, venio ad te in densâ nube. *Item (Exod. XIII, 21.)* dicitur: Et Dominus ibat ante eos interdiu in columnâ nubis. *Cum ergo tempore liberationis eorum (ex Aegyptiacâ servitute) nubes gloria eos circumdederit, ideò & hic indicat, futurum, ut tempore (ultimo) redemptionis ad excellentiam suam quasi postliminiò redeant, & veniant CUM NUBIBUS COELI. Hoc omne comprehenditur in primâ Propositione.*

§. XXV. Omnia hæc ad applausum composita & speciosè dicta. Neque inconcinnam fatemur collationem in se spectatam, quâ cum nubibus cæli venire idem est, ac venire ex afflictionibus, venire motu celerrimo, venire sub protectione divina gratia, prout singula parallelis biblicis haud ineptè exornantur. Sed observamus tamen: (1.) Similia non probant, sed rem probatam illustrant. Quòd si ergo de sensu, quem Abarbanel intendit, certò constaret, commodè is ad hunc modum deduceretur; jam cum præcipuum

ejus argumentum, quo vindicare illum allaborabat, discussum sit, discutiuntur & hæ nubes. (2.) Visiones Propheticae vel sunt nuda ὄραματα, quæ res futuras circa figurarum involucria repræsentant, vel ὄνειδος συμβολικά, somnia figuris involuta. Etsi verò negari nequit, hanc Danielis visionem ad posteriorem classem referendam; tenendum tamen in hac ipsâ discrimen aliquod. Quædam enim figuræ merè symbolicae sunt, h. e. ænigmata per continuam comparationum evolutionem solvenda, cujusmodi erat somnium archidapiferi Pharaonis *Gen. XI, 16. 17.* quædam verò expressam rei, qualis reverà futura est, imaginem admixtam habent, cujusmodi erat somnium archipincernæ, quatenus sese Pharaoni à cyathis stare vidit, quippe quod reverà sic evenit, *ibid. vers. 11. 21.* Et talis hæc est Prophetæ visio, non obstante, quòd antecedens visio quatuor bestiarum merè symbolica fuerit, siquidem hanc ab illâ ob rei adumbratæ singularem præminentiam in non paucis distinctam cognovimus. (3.) A propriâ significatione vocum ad figuratam transiri non debet, quamdiu illa locum habere potest. Atqui nubes propriè dictæ conspectæ sunt in ascensione CHRISTI à discipulis magno numero in monte præsentibus, *Act. 1, 9.* quod etsi jam rideat Judæus, fateri tamen cogetur, cum implebitur, quod ipse in nubibus ascendens DOMINUS prædixit *Matth. XXVI, 64.*

§. XXVI. *Secunda* Propositio est de *Filio hominis*, quatenus populum Israëliticum ex captivitate ultimâ per Messiam liberandum præfiguret. Eam sic enodat:

Propositio secunda est, cum dicit: TAN QUAM FILIUS HOMINIS VENIT; quo ipso ierum singularia aliqua intendit. Significat nempe, populum usq; ad extremum terminum imminutum iri, juxta illud: (Lev. XXVI, 38.) Et peribitis inter gentes, & consumet vos terra inimicorum vestrorum. Sic in Parascha Tolidb banim (Deut. IV, 27.) dicitur: Et remanebitis

והמשפט הכי הוא אמר
כבר אנש אתה וכיון בו
כונורת ג'כ אם להודיע
שתמעט האומה עד הקצה
האחרון כמו שנאמר' ואברתם
בגוים ואמר ואכלה אתכם
ארץ אויביהם וכפרשת כי
תוליד כנים נאמר ונשאתם
מתי

מתי מספר בגוים אשר
 ינהגו אתכם שמה עד
 שאמר הנביא יהוה אחד
 מעיר ושנים ממשפחה
 ולרמוז לזה אמר כבר אנש
 אתה כלומר כאילו הוא אדם
 אחר בלבד לך עם וקבוץ
 עמים רבים כשאר היה וכיון
 כזה עוד שיבא בשפלות
 ודלות מופלג לתוקף צרותיו כי
 לכן אמר כבר אנש שהוא
 מנזירת אנש ומתיאש והוא
 ג'כ תרגום ככן אדם ולא
 אמר כבר גברא שהוא
 תרגום איש המורה על
 המעלה כי אם ככן אדם
 הנגזר מאדמה וכמאמר הנביא
 כן משחת מאיש מראשו
 ותארו מכנו אדם ואמר נבוה
 וחרר אישים ומה טוב
 אמרו אתה אחרי שאמר כבר
 אנש שגלה שישראל יבא
 מעצמו לאדמת הקדש מפני
 שיגרשו מארצותם לגוייהם
 ויתהלכו מגוי אל גוי וממלכה
 אל עם אחר ולא ישקטו ולא
 ינוחו עד באם אל ארץ
 אדמתם ועל זה אמר באמת
 כבר

nebitis homines numero pauci
 inter gentes, quò vos Dominus
 deducet, usq; aded ut Prophet a di-
 xerit, unum ex urbe, & duos è
 familiâ fore. (Jer. III, 14.) Illuder-
 gò ut innueret, ait hoc loco: TAN-
 QVAM FILIUS HOMINIS
 VENIT; quasi dixisset: Venit
 veluti unicus tantùm homo, non
 tanquam populus aut integra ali-
 quâ multorum congregatio, qualis
 olim fuerat. Porro eodem ulterius
 quòq; innuit, eum in extremâ vili-
 tate & tenuitate ob angustiarum,
 quas sustinuit, vehementiam ven-
 turum. Ideò namq; dicit, TAN-
 QVAM FILIUS (אנש) Æ-
 NASCH, hoc est hominis plebeji
 & abjectissimi, quâ ratione etiam
 per (בן אדם) ben adam reddend-
 dum. Non verò ait: tanquam
 filius (גברא) gabra, quod no-
 tat idem ac (איש) Isch, & simul
 excellentiam infert; sed ait: tan-
 quam filius (אדם) adam, hoc est,
 hominis è terrâ excisi. Huc illud
 Prophetæ: (Jesa. LII, 14.) Sic cor-
 ruptus est præ (איש) viro a-
 spectus ejus & forma ejus præ
 filiis (אדם) hominis. Item (Cap. LIII, 3.) despectus est, & abjectus
 inter (אישים) viros. Quid verò tandem sibi vult tò venit? Post-
 quam scilicet dixerat: tanquam filius hominis, nunc aperit quòq; Isrâ-
 èlitas a seipsis ad terram sanctam venturos, eo quòd è terris suis hæcenus
 ad gentes expulsi fuerint, & (more Patriarcharum, Psal. CV, 13.) de gente
 ad gentem & de regno ad populum alium migrarint, neq; tranquille re-
 quiescere potuerint, donec ad suam patriam venirent. Atq; ideò verè ait:
 tan-

35
36
37
38
39

tanquam filius hominis venit. כְּבֵר אִישׁ אֶת־הוֹמִינִים
 Ceterum Interpretes communiter פִּירְשׁוּ כְבֵר אִישׁ עַל מֶלֶךְ
 hunc tanquam filium hominis הַמְשִׁיחַ כְּאִילָן הוּא אִישׁ אֶחָד
 venientem de Rege Messia expo- שׁוֹבָא לְדִין לְבַקֵּשׁ עַל עַמּוֹ
 nunt, quippe qui futurus sit vir unicus, venturus ad iudicium, ut pro
 populo suo intercedat.

§. XXVII. Summa dictorum huc redit, tria & in hac propositione significari, populum nempe Israëliticum adveniente Messia fore (1.) tenuem, quippe (כְּבֵר) instar unius hominis, (2.) abjectum, instar (אִישׁ) hominis plebeji, (3.) liberationis stientem, indeque avidè ad terram sanctam perrecturum, quæ emphasis in verbo (אֶת־הוֹמִינִים) lateat. Sed observanda eadem, quæ jam ad primam propositionem notavimus, cum hic perinde Judæus præsupponat, quod nondum satis probatum, nedum evictum est, valitura quoque consimiliter in sequentibus, in quibus negatam hypothesin asserendo pergit. Addimus præterea speciatim de hoc membro (1.) Si mera in hac propositione attributa designantur, quodnam ergò est subjectum, cuius hæc attributa sunt? Populus Israëliticus est, inquit. At ubi ejus mentio? nullibi fanè in totâ hac visione memoratur, & nisi subjectum statuatur *filius hominis*, nihil erit, de quo ista omnia prædicentur. (2.) Fatetur Rabbi, Magistros communiter per filium hominis intelligere *Messiam*, nec ipse abnuit, uti ex sequentibus patet, quando alternativè ait: עַד הָאֵל יָגִיעַ הָאוֹמֶה אִו הַמְשִׁיחַ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַמַּלְכוּת *Usq; ad DEUM pertinet populus aut Messias, ut ab eo regnum accipiat.* Verùm hæc ratione unius vocis plures erunt sensus literales, & *filius-hominis* nunc Messiam, nunc populum ejus, nunc certa populi attributa, attenuationem & vilitatem, notabit. Quòd si hæc sibi subordinari statuatur, intelligi Messiam cum suo populo tantoperè attenuato & abjecto, (quemadmodum R. Aben Esram sententiam R. Josuæ exposuisse audivimus, *Cap. II, §. XXII.*) probare adhuc tenetur, cum sola assertio non sufficiat. (3.) Alii Hebræorum Doctores, dum regnum Israëliticum per filium hominis designari affirmant, invertunt potius, & rationem sive nominis, sive emblematis hujus non in tenuitate & despectu, sed in Majestaté & dominio quærunt, quasi propterea sub imagine filii

fili hominis sistatur, qv̄ia sicuti homini dominium in cætera animalia competit, ita Israëlita adveniente Messiā in cætera mundi regna dominaturi sint, qv̄æ ratio est *R. Isaaci ben Abraham*, teste Mullero *in Judaismo* p. 899. 900. Parimodo *R. Salomonem* jam supra vidimus in humanitate & perfectione qv̄æfivisse collationem. Cum his ergò & cæteris complicibus transigat Abarbanel, & ante sibi de eorum assensu prospiciat, qv̄am nobis sua commenta persvaderi posse speret. (4.) Nobis literæ inhærentibus nulla sollicitudo circa ullum comparationis tertium negotium faceffit, quando Messias noster tanqv̄am filius hominis Prophetæ visus, verè filius hominis est, & in hæc formâ apparuit ad DEI dextram exaltandus, *Phil. II, 7.*

§. XXIIIX. Tertia Propositio agit de antiquo dierum, ad quem filius hominis deferebatur; cujus interpretatio ita habet:

והמשפט הג' וער עתוק
 ותמהתי יומין מטרה
 מהרל' בג שפירש כבר אנש
 על מלך המשיח ופירש וער
 עתוק יומי מטרה על
 הישוי אשר ברומי או על
 האפיפיור שילך מלך המשיח
 לפניו לשאול ממנו שלח
 את עמי ויעברו את
 אלהים כמו ששאל
 משה מפרעה שאלה
 דברי רוח הם כי הנה
 הכתוב אומר ועתוק יומין
 יתוב על הב' והו'
 קדש ואיך יפרשו אותו על
 חור כ'ש שענינו הרואות
 שהיום הזה כבר ספו
 תמו מן בלהות כל
 היהודים שהיו בתוך בני
 אדם

Propositio tertia est in his verbis:
 ET USQUE AD ANTIQVUM
 DIERUM PERTIGIT. Ubi
 miror *R. Levi ben Gersom*, qui cum
 illa verba, tanqv̄am filius homi-
 nis, de Rege Messiā exposuisset, hæc,
 usq̄ue ad antiquum dierum per-
 tigit, de Sene decrepito Romæ res-
 dente, sive de Papa interpretatur,
 coram quo Rex Messias comparitu-
 rus sit, postulatum ab eo: di-
 mitte populum meum, ut servi-
 ant DEO suo, quemadmodum
*Moses id à Pharaone olim postula-
 vit. Sed verba inania sunt. Scri-
 ptura enim, cum (vers. 9.) ait:*
 Et antiquus dierum sedit: loqui-
 tur de DEO Opt. Maximo, qui
 Sanctus est, & quomodo interpretan-
 buntur illud de profano? præfer-
 sertim cum oculi nostri videant, attritos penè consumptosq̄, esse jam
 G hodie

hodie Judeos omnes, in medio E-
 domitarum (h. e. Christianorum
 Papæ Romano subjeetorum) vi-
 ventem; quid ergo rebus sic stanti-
 bus Seniori Romano sive Papæ de-
 mandari poterit, ut illis faciat?
 Enim verò sensus sermonis hujus
 verus est, significare, quòd futura
 Israël's redemptio ventura non sit
 virtute dispositionis cœlestis, quæ
 illam necessitet, neq; ex influxu
 Principum superiorum eventura;
 sed veram causam efficientem esse
 DEUM nostrum, & nullum præ-
 ter eam, quemadmodum (Deut.
 XXXII, 35. seqq.) in Cantico
 Moysi dicitur: Mea est ultio &
 retributio, &c. Quia judicabit
 Dominus populum suum. Vi-
 dete nunc, quòd ego sum, & non
 dii mecum &c. *Quod & illa* (verf.
 40.) *perlinere puto:* Nam levabo
 ad cœlum manum meam & di-
 cam &c. id quod totum indicat,
 redemptionem nullatenus juxta
 siderum dispositionem fore. Simi-
 liter apud Prophetam, (Jesa.
 XLIII, II.) Ego, ego DOMINUS,
 & non est præter me Salvator.
 Item: (Jesa. XLVII, 4.) Redem-
 ptor noster, Dominus exercitu-
 um, nomen ejus, Sanctus Israël's.
 Atq; adeò & hoc loco Daniel ait: Usq; ad Antiquum dierum pervenit,
 hoc est, DEUS ipsemet per se eos salvabit & redimet, neq; ullus præter hunc
 solum: Nam ad eum usq; sive populus, sive Messias pertinet, ut re-
 gnum ab eo, non ab Archangelo, aut alio quodam angelo accipiat.

Vel

אדום ומה א"כ לשיש
 אשר ברומי או לאפיפור
 לעשות להם אבל אמת
 המאמר הזה להגיד שהנאולה
 העתידה לבא לז' תבני
 מכה המערכה העליונה
 שיתייב אותה ולז' תהיה
 שפע משרי מעלה כי
 הפועל האמתי הזה הוא
 אלהינו ואין עוד אחר וכמו
 שנאמר בשיר האוינו לי נקם
 ושלם וגו' כי ודון הי עמו
 וזו עתה כי אני אני הו' ז'
 ואין אלהים עמו וגו'
 ואחשוב שעל זה אמר כי
 אש' א' שמים ודי
 נאמרתי וגו' ובלעם אמר
 דרך כוכב מיעקב שהו' ז'
 כלו להגיד של' תהיה
 הנאולה כפי המערכה
 והנביא אמר אנכי אנכי
 הי ואין מבלערי משיע
 ואמר גאלינו הי צבאות
 שמו קדוש ישראל הנה
 על זה אמר עד עתק
 יומי ז' מסדה רוצה לומר
 שהא' בעצמו יושיעם
 וינאלם אין עוד מלבדו
 כי עדין יגיע האומה או
 המשיח לקבל ממנו המלכות
 לז' משר ומלאך אחר.
 או

או כבר נוכל לפרש ועד
 עתוק יומיה מטא שישובו
 ישראל בתשובה שלמה
 לפניו ויבאו עריו להתחנן
 לו ושהוא על דרך שובה
 ישראל עד ה'אלהיו ע
 הוורת שכבר הוכיח רבי
 יהושע בפרק חלק שלי
 תהיה התשובה תנאי עצמי
 כגאולה וכן אמרו ג
 כן בויקרא רבה פרשת
 אמר בחקותי אמר רבי
 אלעזר אם אין ישראל
 עושין תשובה אינן נגאלים
 שנאמר בשוברים ונהר
 תושעון רבי יהושע אומר
 בין עושין כן אין עושין
 כיון שהגיע הקץ מיד נגאלין
 שנאמר אני ה' בעת
 אחישנה ופסוק מלא הו
 בדברי רביאל מסיים
 ליה לרבי יהושע שנאמר
 עד די אתה עתוק יומין
 ודינך יהיב לקדושי עליונים
 ומנא מטה ומלכותה
 החסינו קדושי הנה תלה
 הענין בזמן הקץ המוגבר :

Vel possumus eadem verba : ET
 USQUE AD ANTIQVUM
 DIERUM PERVENIT, sic
 etiam interpretari, quasi futurum,
 ut Israëlita per seriam pœniten-
 tiam, quam coram DEO sint acturi,
 usq; ad ipsum perveniant, ejus im-
 ploraturi gratiam, quod ex illo
 (Hof. XIV, 2.) confirmari posset :
 Revertere Israël USQUE AD
 DOMINUM DEUM tuum.
 Quæquam R. Josua in Capite
 Chelek, (quod ultimum est in
 Massecheth Sanhedrin,) dispu-
 tat, pœnitentiam non fore condi-
 tionem essentialem redemptionis.
 Quæ de re etiam in Vajikra rabba,
 Parascha Im bechuckotai, legitur :
 Dixit Rabbi Elieser : Quod si Isra-
 èlita pœnitentiam non agunt, non
 redimuntur, quia dictum est,
 (Jesa. XXX, 15.) In quiete & re-
 quie salveritis. Rabbi Josua
 ait : sive agant, sive non agant pœ-
 nitentiam, postquam terminus ad-
 erit, statim redimuntur, quia di-
 ctum est (Jesa. LX, 22.) Ego DO-

MINUS, in tempore suo accelerare faciam illud. Extat & in Da-
 niele versus integer pro sententiâ R. Josue, quando dicitur (vers. 22.)
 Donec veniat Antiquus dierum, & judicium datum est sanctis al-
 tissimi, & tempus advenit, & regnum possidebunt sancti. Et !
 ut rem istam determinato tempore simpliciter futuram definit !

§. XXIX. Quæ in his Rabbi de Antiquo dierum commen-
 tatus est, (1.) vera sunt in thesi. Rectissimè enim Ralbagum, qui
 Papam Romanum intellexerat, refutat, & de DEO optimo Maxi-
 mo exponendum esse docet. At (2.) falsa sunt in hypothese, in

quâ uterqve amicè conspirant, quasi de redemptione Judæorum è temporali miserîâ per utopicum Messiam procurandâ sermo sit. Circa modum saltem & processum redemptionis hîc ex utriusqve sententiâ significatum in partes secedunt, illo talem in hâc Danielis visione traditam fingente, qualis erat Mosaica ex Ægypto, ut Messias Mosis, Antiquus dierum, h. e. Papa Romanus Pharaonis personam referat, cum nos ter contrâ totâ hâc propositione non nisi seriam Judæorum pœnitentiam judicet describi, & ingeniosè satis provocet ad locum propheticum *Hof. XIV, 2.* ubi similis phraseologia. Scilicet (3.) novum populi redimendi attributum hîc observat, fore pœnitentem, perqve hanc suam pœnitentiam impetraturum redemptionem tam diu desideratam. Simul tamen (4.) negare nequit, quæstionem de adventu Messix, à pœnitentiâ dependente, nondum esse decisam. Ipse equidem in affirmativam propendet, cum plerisqve modernorum, de quibus vide Dn. Præsidis notata ad Schickardi *Jus Regium pag. 473.* item Lighthfootum *Hor. Hebr. & Talm. in Matth. III, 2. p. 211.* at tanta ipsi autoritas quoqve R. Josuæ, ut impugnare ejus sententiam de adventus termino, non conditionato sed absoluto, non audeat. Unde anxius hîc & dubius hæret, præsertim cum videat, posito adventus Messix termino absoluto, totam hanc Commentationem suam in fumum abire. Cæterum (5.) vera utiqve est ista R. Josuæ assertio in thesi, & si ad Jesum nostrum applicetur, cum statu illius ævi, quo nascebatur, optimè congruit. Conferantur Hornbeck *lib. II. de Convert. Jud. c. I. pag. 194. seqq.* Hulsius *part. I. Theol. Judaic. p. 235. seqq.* Altingius *lib. IV. Schilo c. XI. p. 252. &c.*

§. XXX. *Quartam Propositionem de oblatione in conspectum Antiqui dierum paucis absolvit:*

Propositio quarta est: ET והמשפט הר' הויה
IN CONSPECTUM EJUS וקדמויה הקרבויה וגלה בזה
OBTULERUNT EUM. ויבואו שלום העומרים
Qui verbis indicat, angelos pacis, ראשונה במלכות וליצו
qui in regno primas tenent, טובה על ישראל ויבקשו
pro Israël salute interpellaturos, & gratiam divinam illis עליהם
& gratiam divinam illis cov-

עליהם החמיו וכמו שאמר
 ובעת ההיא יעמוד מיכאל
 וגומר ובמקום שהיה ישראל
 מרוחק מהשם יתברך וכמאמר
 המשורר למה השם תעמוד
 ברחוק הנה הם הקרובוהו
 אליו ויגש אליו יתברך וכבר
 נבא זה אדוננו משה
 והשבור אל לבכך ככל
 הגוים אשר הריחך השם
 אלהיך ושבת ער ה' אלהיך
 לפי שבהיותם בגלות הם
 נרחים ומרוחקים מהשגחתו
 ועור ישוּבו ויקרבו אליו
 והענין הקורבה הזאת אינה
 מקומית אבל שיתדבקו
 בו וגם תשוב שכינתו
 בתוכם וכמו שאמר על
 ידי וחזקאל וכתתי להם
 ברית שלום ברית עולם
 יהיה אתם ונתתם והרבתי
 אותם ונתתי ארץ מקדשי
 בתוכם לעולם:

*conculiaturus esse, prout inferius
 quod³ (Cap. XII, 1.) habetur:
 tempore illo stabit Michael &c.
 Hi loco ejus, quod hactenus à DEO
 elongati fuerant Israëlita, juxta
 illud Psalms: (Psal. X, 1.) Qvare,
 DOMINE, stabis in longinqvo?
 sic eos facient ad DEUM benedi-
 ctum appropinqvare, ut Deus illis
 vicissim propè sit? Quà de re quidè
 Dominus & Magister noster Mo-
 ses vaticinatus est, (Devt. XXX,
 1. 2.) Reduceste ad cor tuum,
 in omnibus gentibus, quò te
 expulit DOMINUS DEUS
 tuus, & converteris usqve ad
 DOMINUM DEUM tuum;
 Nam dum in exilio degunt, expulsi
 sunt, & à Providentiâ Divinâ
 remoti, tunc autem iterum rever-
 tentur, & ad ipsum appropinqva-
 bunt. Hæc tamen appropinqva-
 tio non localis, sed talis erit, quâ
 DEO solùm adharebunt, tum etiam, quâ in medium ipsorum divina
 presentia revertetur; prout ipse DEUS per Ezechielem (Cap. XXXVII,
 26.) ait: Et pangam cum iis fœdus pacis, fœdus æternum erit eis,
 & ponam illos in terrâ meâ, & multiplicabo eos, & dabo sanctifica-
 tionem meam in medio eorum in æternum.*

§. XXXI. Hic observare liceat (1.) Harmoniam Judæo-
 Papisticam in exegeticis, quoad subjectum offerens à Daniele
 expressum non commemoratum, quod utriqve supplet, angelos
 subintelligentes, etsi postmodum aliter applicant, & Judæi de in-
 tercessione & ministerio, quod redimendo Israël præstent; Papi-
 stæ verò nunc de servitio angelorum CHRISTO exhibito, (sic
 Cornel. à Lapide in b. l. f. 1339. Angeli, inquit, obtulerunt Christum
 Patri;) nunc de mutuâ operâ sacrificulis Missaticis conferri solitâ

exponunt, quemadmodum teste B. Chemnicio *part. II. Exam. Conc. Trid. de Missâ fol. 337.* Monachus quidam Augustanus sic verbis istis abutebatur: *Angeli in nubibus Cæli filium hominis obtulerunt in conspectum antiqui dierum. Ergo quando Christus in Missâ à Sacerdote sacrificatur, tunc simul etiam in nubibus cæli ab ipsis angelis sacrificatur. Et ideo Canon dicit: Jube hæc perferri per manum sancti angeli, in conspectum Majestatis tuæ.* (2.) Harmonia eorundem conspicitur in dogmaticis, quoad doctrinam de angelis, quos suos apud Deum intercessores, & gratiæ divinæ conciliatores facit, hæc R. Abarbanel, faciunt & Papistæ eis ideo cultum deferentes, quem nec Judæi denegant. Conferantur Gilbert. Gaulmynius *lib. II. Notar. de vitâ & Morte Mosis C. IV. p. 299. seqq.* Joseph. de Voisin *lib. I. Theol. Judaic. c. V. p. 55. seqq.* Julius Bartoloccius de Celleno *part. I. Biblioth. Magnæ Rabb. f. 191. multisq; seqq.* latissimè; imprimis verò Magnif. Dn. D. Geierus *in Conformitate Judeo-Papistica, Cap. II. de Angelis §. XVI. pag. ii. seqq.* (3.) Negari nequit, non nullos Patres, interque eos Justinum Martyrem *dial. cum Tryphon. f. 238.* Augustinum *Serm. CLXXIX. de Tempore, Tom. X. Opp. fol. 307.* &c. ministerium angelorum agnoscere hæc connotatum, non repugnante Scripturâ *Psal. LXIX, 18. 19.* non tamen est, cur iis nos angustiis constringamus, cum idiotismus linguæ supra observatus impersonalem significatum admittat. (4.) Ipsi Judæi in angustias rediguntur, dum suæ huic sententiæ obstare vident locum alium *Jerem. XXX, 21.* qui DEO ipsi adductionem Messiæ tribuat, cum quo hunc Danielis de ministeriò angelico adveniendi Messiæ præstando sic conciliant *in Medrasch Tillim* apud Raymundum Martini *Part. III. Pug. fid. Diff. III. c. I. §. X. fol. 504.* **הַנְּאֻמָּה כִּי יָבִיאוּ אֱלֹהִים אֶת מֶלֶךְ מַלְאָכָיו מִן הַשָּׁמַיִם וְיִשְׁמְרוּ אֶת מֶלֶךְ מַלְאָכָיו מִן הַשָּׁמַיִם וְיִשְׁמְרוּ אֶת מֶלֶךְ מַלְאָכָיו מִן הַשָּׁמַיִם**
Ecce quomodo (utrumque simul stare potest, ut angeli adducant, & ut ipse DEUS appropinquare faciat? Respondetur:) *Angeli introducunt ipsum usq; ad medium eorum; (ita vertit Raymundus; malo: usq; ad tabulatum suum; id enim est מְחִיצָתוֹ de certo tabulato, seu conclavi angelico etiam alibi usurpatum, v. g. Bechai ad Parasch. Chucks fol. CLXXXVI. col. 3. Deus expulsurus est Principem angelum מְחִיצָתוֹ è tabulato suo.) Deus autem tunc ulterius extendit manum*

manum suam, & introducit eum ad se. Propterea dictum est de Rege Messia, (quem tamen angeli adducturi à Daniele sistuntur:) Ego appropinquare eum faciam, & accedet ad me. (5) Quòd Rabbi appropinquationem hinc denotari ait non מקומית localem, sed aliam, quæ in mutatione status consistat, rectè se habet in thesi, hypothesis autem & applicatio ab ipsomet facta perindè, ut in totâ hâc pericopâ, est perversissima. (6.) Quoad citata Scripturæ testimonia, committitur in singulis περιεργησία quædam: Nam Dan. XII, 1. per Michaëlem non intelligitur creatus, sed increatus fœderis angelus, qui est ipse Messias; Deut. XXX, 1. redugio promittitur è Babylonicâ Captivitate; & Ezech. XXXVII, 26. Ecclesia, N.T. depingitur, cum quâ DEUS fœdus suum pepigit, quippe quæ est Israël non juxta carnem, sed juxta spiritum; quando sanctificatio ejus in medio credentium facta est in perpetuum, uti ad eum locum scribit Hieronymus lib. XI. in Ezech. Tom. V. fol. 513.

§. XXXII. Quintam Propositionem de collatâ Majestate paulò operosius persequitur, quia cerusâ opus erat, ut singula convenire crederentur populo Israëlitico; more tamen suo ingeniosè eruit:

והמשפט החמשי הוא
אמרו ולה יהב שלטן ויקר
ומלכו וכל עממיה וגומר
ר"ל שבזמן ההוא יזכו ישראל
לכר הרברים שנעדרו מהם
בגלות. וידוע ששלשה סוגי
רעות היו להם. האחד
של הגוים בגלות כח
ואומץ לב כי הנה נתחדש
להם חלשה ומורך לב גדול
כמו שנאמר בקללות
והנשארים בכח והבאתי
מורך בלכבם וגומר וכמוסר
האחרון נאמר ובגוים ההם
לא

inter vos inducam molliem in
Epânorthosi (Deut. XXII. 65.)

Propositio quinta est, cum
ait: ET EI DEDIT POTE-
STATEM ET HONOREM,
ET REGNUM, ET OMNES
POPULI &c. Sensus est: Re-
cuperaturos esse Israëlitas omnes
res illas, quibus in exilio caruerunt.
Atqui tria malorum genera eos
constat perpeffos esse. Unum est,
quòd in exilio virtute & fortitudi-
ne cordis destituuntur. Summa enim
debilitas & mollities animi ipsi
(quotidiè quasi) renovata est,
prout in maledictionibus (Lev.
XXVI, 36.) dicitur: Et residuis
cor eorum &c. Et in posteriori
dicitur: Et in gentibus illis non
requi-

non requiesces, neque invenies
 requiem, &c. Alterum malorum
 genus est, quod loco ejus, quod es-
 sent anteà filii Zion (ויקרים)
 pretiosi aestimati auro puro,
 nunc postquam in exilio versantur,
 reputati sunt ut lagena testacea,
 (Thren. IV, 2.) migravit enim
 & gloria & pretiositas eorum, adeò
 ut juxta Prophetam (Jesa. LIII, 3.)
 facti sint vir despectus & abje-
 ctus inter viros, vir dolorum, &
 expertus morbum &c. Neq; a-
 liter decebat esse, quoniam gloria
 Domini (ויקרו) ejusq; decus, erat
 Arca foederis, & quae in eà praesens
 aderat, Divina Majestas. Hanc igitur
 ab iis ablata migrabat Gloria Israë-
 lis, fuitq; in direptione Jacob, & Is-
 raël praedantibus (Jesa. XLIII, 24.)
 id quod per sapientiam suam probe
 cognoscens nurus Eli filium suum
 vocabat Jacoboth, dicendo: migra-
 vit gloria ex Israë, eò quod capta
 esset arca DEI, (1. Sam. IV, 21.)
 Tertium malorum genus est, quod
 loco sceptri & regni, & Legislatoris
 (Gen. XLIX, 10.) quae omnia ha-
 bebant in terra sancta, nunc de-
 portatis in exilium, Reges & Prin-
 cipes inter gentes in captivitatem
 abierunt ante hostem, (Thren. I, 5.) adeoq; non amplius regem & prin-
 cipem habent. Quae de re Moses (Deut. XXIX, 36. 37.) in posteriori
 Epanorthosi: Abducet te Dominus, inquit, & Regem tuum, quem
 constitues super te, ad gentem, quam non nosti, &c. & eris in para-
 bolam & in disterium &c. Idem praedixit Prophetam (Hof. III, 4.)
 Quia

לא תרגיע ולא תמצית מנח
 וגומר. והסוג השני מהרעות
 שתחת היותם בני ציון
 היקרים המסולאים כפז
 אהרי היותם כגלוריה נחשבו
 לנכלי חרש גלה כבודם
 ויקרם וכמאמר הנביא נבזה
 וחרל אישום איש מכאבור
 וידוע חולי וגוי וראוי הויה
 להיות כן כי הנה כבוד ה'
 ויקרו היה ארון ה' ושכינתו
 אשר בתוכם ובהלקחו מאתם
 גלוריה כבוד ישראל והויה
 למשיסה יעקב וישראל
 לבוזים וכמאמר כלת עלי
 בחכמתה אי כבוד גלוריה
 כבוד מוישראל אלה הלקח
 ארון האלהים. והסוג הג'
 מהרעות הוא שתחת היות
 להם על ארמית הקדש
 שבט ומלכות ומחוקק מבין
 רגליו הנרה כבואם בגלות
 מלכה ושירה כגוים
 הלכו בשבי לפני צר אין
 עוד להם מלך ושר ועליו
 נאמר כמוסר האחרון וילך
 ה' את מלכך אשר תקים
 עליך אלה גוי אשר לא
 ידעת וגוי והויה למשר
 ולשנינה וגוי והנבוא אמר
 כי

כי ימים רבים ישבו בני
 ישראל אין מלך ואין
 שר לפי שכר מקום
 אשר דרכו כף רגליהם
 היו עבדים לכה ממלכות
 הארץ ועם היות להם
 שבט מראשי גלויות שבבבל
 הנה המלכות נעדר מהם.
 הנה שלשת סוגי הרעות
 האלה ויער דניאל שיבטלו
 מהם ועליהם אמר ויהי
 יחב שלטון יוקר ומלכו.
 כי כאמרו שלטון רמז אל
 הכח ואומץ הלב אשר
 תתחדש אז בהם וכמו
 שאמר במגילת אסתר
 אשר ישלטו היהודים
 המה בשונאים ונאמר עד
 אשר שלט האדם באדם
 גם נעריהם שלטו בעם
 אין אדם שליט ברוח
 אשר זונה שילטת כלם
 הם לשון חזק ואומץ לב.
 וכנגד הבזיון הדבק בנפש
 בהיותם בגלות אמר דניאל
 שיחיה להם בזמן ההוא.
 יקר שהוא הכבוד והמעלה.
 וכנגד העבדות והעדר
 המלכות אשר הורה להם
 אמר מאז יזכו למלכות
 וגם יהיה מלכותם כל
 כך
 Quia dies multos manebunt filii
 Israël absq̄ve regē, & absq̄ve
 principe. *Siquidem ubi vis loco-
 rum, ubi planta pedum eorum am-
 bulavit, servi omnibus terra regnis
 fuerunt, & quamvis sceptrum qua-
 dantenis habuerint ab Achmalot-
 archis Babylonicis, Regno tamen
 destituebantur. Nunc ergo Da-
 niel tria illa malorum genera testa-
 tur ablatum iri, deq̄, is ait: Et ei
 dedit (שלטן) potestatem, & (יקר)
 decorem, & (מלכו) regnum.
 Dum enim (שלטן) potestatem
 nominat, respicit & virtutem &
 fortitudinem cordis, q̄a tunc in-
 illis renovabitur, planè uti in libro
 Esther (Cap. IX, 1.) dicitur: quia
 dominabuntur Judæi
 ipsi in ofores suos. Item (Coh.
 IIX, 9.) dicitur: tempore quo
 dominatur homo in ho-
 minem. Item (Neh. V, 15.) Etiam
 pueri (שלטו) dominati sunt in
 populum. Item (Coh. IX, 8.) Non
 (שליט) dominatur homo in spi-
 ritum. Item (Ezech. XVII. 30.)
 mulier meretrix (שולטת) domi-
 natrix. In omnibus illis locis vox
 dominii sive potestatis, virtutem
 & fortitudinem cordis aut animi
 infert. Porro vice ignominia a-
 nime, quamdiu in exilio vivunt, ad-
 herentis, Daniel pollicetur, habitu-
 ros illo liberationis tempore (יקר)
 honorem & gloriam atq̄ve digni-
 tatem. Ac deniq̄, loco servitutis &
 carentia regni, q̄a in exilio laborant,
 promittit tunc restitutum iri. (מלכו)
 regnum, & regnum quidem.*

H

sum-

summum & amplissimum adeo ut omnes populi, nationes & linguarum colant, hoc est, serviant, eiq; se submittant. Ceterum cum visionem Angelus Danieli inferius, (vers. 27.) exponeret ac diceret: Et regnum, & potestas, & magnitudo regnorum subter omne caelum dabitur populo sanctorum Altissimi; loco vocis יקר pretiositas sive decor, adhibet nomen רבותא magnitudo, siquidem pretiositas & gloria non nisi magnitudinem & dignitatem significat, ut in illo, (Psal. XXXVI, 8.) יקר מה quam pretiosa est misericordia tua, o DEUS. Item (Jesa. XLIII, 4.) Ex quo (יקרת) pretiosus fuisti in oculis meis, gloriosus fuisti. Item (Psal. XLIX, 9.) Et (יקר) pretiosa est redemptio animarum ipsorum. Atq; ita in aliis locis. Quod vero regnum, & potestas, & pretiositas in hoc seculo adhuc restituenda sint, id similiter asserit, cum dicit: subter omne caelum.!

§. XXXIII. Quemadmodum Abarbanel ad praecedentem propositionem multa paucis dixerat, ita ad hanc pauca multis eloquitur, quae eò tendunt, ut tria illa in exilio amissa (1.) *παρρησία*, (2.) autoritatem, (3.) sceptrum, Judaeis aliquandò restitutum iri confirmet. Nititur autem omnis confirmatio abusu Philologiae, dum in eo cum primis occupatus est, ut post historiam amissae pristinae gloriae, ex parallelismo verbali probet, tria illa, quae dixerat, vocibus à Daniele usurpatis, ויקר ומלכו denotari posse. Intendisse verò hoc Daniele, atq; ea in hoc seculo, finitâ captivitate, certò restituenda, nudè affirmat. Jam (1.) concedimus historiam amissae in exilio gloriae, nequè tot verborum ambagibus indigebat, cum rerum haberet testimonia. Damus libenter, Judaeos non commemoratorum modò, *παρρησίας*, auto-

כך עליון וכולל שכל
 עממית אומית ולשנית
 ליה יפלחון ר"ל ועברום
 אליו ויהיו נכנעים תחתיו
 וכאשר פירש המלאך לדניאל
 אמר ומלכותא ושולטנותא
 ורבותא די מלכותא תחות
 כל שמיא יהיבת לעם
 קרשיו עליונים אמר
 במקום יקר רבותא לפי
 שהיוקר והכבוד אינו כ"כ
 ענין גדולה ורבנות
 כמו מה יקר חסדך אלקים
 מאשר יקררה בעיני נכבדת
 ויקר פדיון נפשם חולתם
 וכיאר גם כן שהמלכות
 והשלטנות והיוקר הזה
 הוזה בעולם הזה אמרו
 תחות כל שמיא:

autoritatis, & sceptri, sed & plurimorum aliorum naufragium fecisse, & bene Rabbinum provocasse ad Jacobi Patriarchæ de amittendâ omni Majestate vaticinium *Gen. XLIX, 10.* editum, quod uti longè melius huc quadrat, quàm Jesaïæ de Messia passione & morte pessimè ab ipso depravata prophetia *Cap. LIII, 3.* ita admonere Judæum meritò poterat temporis adventûs Messia pridem præterlapsi. Vetus Judæorum cantilena, de Æchmalotarchis Babylonis, quam toties occinunt, quoties hoc Patriarchæ vaticinio de ablato à Judâ sceptro urgentur, ab ipsomet Abarbanel sic repudiatur, quod ambabus amplectimur, indeqve concludimus: Ergò pridem Messias venit, sceptro pridem ablato, & consequenter hæc Danielis visio de Messia nondum exhibito, sed exhibendo, & regnum Israëliticum redintegraturum non agit. (2.) Concedimus usum vocabulorum *שלטן ויקר ומלכו potestatis & decoris & regni*, qualem per concordantias evolvit; negamus tamen hîc obtinere eo sensu, quo hæc vocabula ad populum Israëliticum accommodat. Atqve aded (3.) desideramus assertionis primariæ, Daniele de restitutione harum rerum loqui, probationem, quæ ita potius fieri debebat, ut ex parallelismo reali ante omnia confirmaretur, ista Judæis certò restitutum iri. Verùm de hoc alium silentium. (4.) Unicum illud è contextu pro sententiâ suâ affert, quòd danda illa ab angelo dicuntur populo *תחות כל עמיה* *sub omni celo*; Ergò, inquit, restituenda adhuc in hoc seculo. Sed formulam hanc esse limitativam subjeçti, non prædicati, & regnum conferendum describere ab amplitudine & universalitate, tum ordo & structura contextûs, tum accentuatio evincit, quæ illam cum subjeçto per Paschta conjungit, & per Sakephkaton à prædicato distingvit. Et quid plura? annon Angelus idem istâ formulâ expressit, quod Daniel in textu nostro dixerat: *כל עמיה כל ופלחון* *omnes populi, nationes, & lingvæ ei servient?* quod ipse Abarbanel hîc de amplitudine regni exponit. (5.) Si de exaltatione Messia nostri verba accipiantur, prout superius in analysi ostendimus, purissimè omnia fluunt, nec ullum horum nominum significatum proprium transgreditur.

§. XXXIV. Restat *sexta* eaqve ultima Propositio de *regni duratione & perpetuitate*, quam non minori studio detorquet:

Propositio sexta est, cum ait: **POTESTAS EJUS POTESTAS**
ÆTERNA, QUÆ NON AU-
FERETUR, ET REGNUM
EJUS, QVOD NON CORRUM-
PETUR. Hic indicat, quantum
 hoc Regnum, quod terrenum quidem, sed Isræliticum erit, non perituum instar quatuor illarum Monarchiarum, quarum meminerat, & dixerat fore, ut cessent & transeant, consumptis instar fumi earum diebus, (Psal. CII, 4.)
 At cum Isrælitico se aliter habiturum tradit, nempe Isrælitas post futuram redemptionem in aliud denuò exilium non reducendos. Non enim illa redemptio similis erit redemptioni Ægyptiaca, aut liberationi Babylonica, ubi rebus secundis usi postea in DEUM suum peccarunt, atq; in exilium & desolationem traditi sunt. Non, inquam, talis erit futura redemptio, sed potestas ejus erit æterna, inq; omnes æternitates duratura, prout Jesaias quoq; (Cap. LII, 1.) vaticinatus est: Evigila, evigila, ô Zion, indue vestimenta gloriæ, ô Jerusalem, civitas Sancta, quia non veniet in te amplius incircumcisus & immundus. Ubi quidem per incircumcisum Edomæos sive Christianos intelligit, qui non circumciduntur; per immundum verò Ismaëlitæ, sive Mohammedanos, qui licet circumcidantur (quoad corpus,) quæ animam tamen immundi & polluti sunt. Utrosq; hoc est Christianos pariter & Mohammedanos; idem Propheta sub finem libri sui (Cap. LXVI, 17.) respicit,

והמשפט הו' הוא אמרו
 שלטן עלם רי ל
 יעדו ומלכות רי ל
 תתחבל ורמו שהמלכות
 הו' הו' אשר בארץ אשר
 תהיה לוישראל ל
 יעבור כענין רי מלכות שזכר שיפסקו
 ועברו כלו כעשן ימיהם
 אבן ביאר כו' שענין
 הנאולה העתידה לא יבא
 ישראל בגלות אחר כו' ל
 תהיה זאת הנאולה
 כנאולה מצרים או כפקידת
 בכל שעשן והצליחו ואחרי
 כן חסאו לאלהים ונאו
 לידי גלות והרבן לז תהיה
 כן העתידה ששלטנותה
 תהיה נאולה לנצח נצחים
 וכמו שנבא ישעיה עורי
 עורי ציון לבשי בגדי
 תפארתך ירושלם עיר הקדש
 כי לא יוסף ובא כן עוד
 ערל וטמא והנה אמר
 ערל על בני אדום שאינן
 נמולים וטמא ערל בני
 ישמעאל שאע"פ שהם
 נמולים הם טמאים לנפש
 אדם ועליהם אמר הנביא
 בסוף ספרו ר"ר על אדום
 ועל

ועל ישמעאל המתקדשים
 והמטהרים אחר אחר
 בתוך שהם בני הישמעאלים
 ועל בני אדום אמר אוכלי
 בשר החזיר השקץ והעכנר
 ואמר שאלו ואלו יתמו מן
 הארץ והוא אמרו יהנו
 יסופו נאם ה' ואמר עוד
 נשבע ה' בימינו וכוונת
 עזו וגו' ויחזקאל אמר
 לה' אשמיע עליך כלמדת
 גוים וחרפתם לאומים לה'
 השל עוד ולרמוז עוד
 הנצחיות הורה אמר נא
 שלטניה שלטנות עלם ואמר
 ומלכותא די לה' תתחבר
 אפשר לפרשו שהיה כפר
 ענין במלכות שנוהג ויות
 נכון אצלי שמלכות ישראל
 לא תשחת עוד לפני האלקים
 ולא יוספו עוד לחטו
 כפעם כפעם לקראת
 נחשים כי יסור ה' ארץ
 לב האבן מכשרה ואל ישבו
 לכסלה וכזה האופן תקיים
 מלכותם ושלטנם ונתן
 נבא גם כן ירמיה הנביא
 ע"ה הנה ימים באים נאם
 ה' וכתתי את ישראל ואת
 בית יהודה ברית חדשה
 לה'

*respicit, cum ait: Sanctificantes se,
 & purificantes post unum in me-
 dio, hi enim sunt Mohamme-
 dani; de Christianis verò dicit:
 Comedentes carnem suillam, &
 abominationem, & murem. Ut-
 trosq; , hos pariter & illos, inquit è
 terrâ summovendos, & ideò addit:
 simul consumentur, dicit DO-
 MINUS. Porrò hoc locus apud e-
 undem (Cap. LXII, 8,) spectat:
 Juravit DOMINUS per dex-
 tram suam, & per brachium for-
 titudinis suæ &c. Item illud Eze-
 chielis (Cap. XXXVI, 15.) Non
 audire faciam in te amplius
 ignominiam gentium, & pro-
 brum populorum non portabis
 ultra. Hanc ergò perennitatem ut
 innueret noster, dixit hic, Pote-
 stas ejus potestas æterna. Quod
 verò addit: & regnum ejus, quod
 non corrumpetur, id fortè non
 male per ἐπεὶ ἡγεμονίᾳ exponi pote-
 rit; mihi tamen longè rectius vide-
 tur, innui, non amplius perituum
 coram DEO regnum Israëliticum,
 neq; eos porrò, uti antea, peccatu-
 ros in occursum auguriorum,
 (Num. XXIV, 1.) nam amovebit
 Deus cor lapideum ex carne eorum,
 & ad stultitiam non revertentur. (Psal. LXXXV, 9.) Atq; hoc modo
 regnum & potestas eorum stabilietur. Ceterum de eadem re vaticina-
 tus quoq; est Jeremias Propheta, qui in pace requiescat (c. XXXI, 31.
 seqq.) Ecce dies veniunt, dicit DOMINUS, & pangam cum domo
 Israël, & cum domo Juda fœdus novum. Non secundum fœdus,
 quod*

quod pepigi cum patribus eorum die, quā apprehendi manum eorum, ut educerem eos è terrā Ægypti, qui ipsi irritum fecerunt fœdus meum, & ego dominatus sum iis, dicit DOMINUS. Hoc autem est fœdus, quod pangam cum domo Israël post dies illos, dicit DOMINUS: dabo legem meam in medio eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in DEUM, & illi erunt mihi in populum. Neque ultra quisquam docebit proximum suum, aut fratrem suum, dicendo: Cognosce DOMINUM; sed omnes cognoscent me à minimo usque ad maximum eorum, dicit DOMINUS, quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non recordabor amplius.

Quin & aliquamulti adhuc textus Prophetici de eodem testantur.

Atque de his ait noster hoc loco: Et regnum ejus, quod non (תתחבל) corruptetur; quo verbo ad corruptionem & perditionem peccatorum respicit, eodem sensu, quo (Gen. VI, II.) dicitur: & perdita fuit terra; cujus loco in Targum extat: & corrupta fuit terra.

§. XXXV. Perpetuitatem ergo regni Israëliti per Messiam restaurandi, quā à cæteris quatuor Monarchiis distingvatur, hanc propositione asseri, eandemque duobus fundari scribit, DEI scilicet protectione, & Israëlitis renovatione, quæ duo repetitione illā innuantur, quando nec potestas auferenda, nec regnum corruptendum dicitur. Quam ad rem denuò philologiā suā abutitur, & in Targumicam verbi תתחבל significationem, quam Gen. VI, II. obtinet, inquiri, eamque huc applicat. Sed leve illud; majoris momenti est

לה כברית אשר כרתו את אבותם כיום החזקי בידם להוציאם מארץ מצרים אשר המרה הפרו את בריתו ואנכי בעלתי כם נאם ה' ואת הברית אשר אכרות את ברה ישראל אחרי הימים ההם נאם ה' נתתי את תורתו בקרבם ועל לבם אכתבנה והותי להם לאלקים ואתם תהיו לי לעם ולא ולמדו עוד אוש את רעהו ואוש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם כי אסלה לעונם ולחטאתם לה אכזר עוד וכמה מהפסקים כנבואות מעורים על זה ועליהם אמר פה ומלכותא רי לה תתחבל שהוא רמז לחבלת והשחתת העונות מלשון ותשחת הארץ שתרגמו ואתחבלת ארעה;

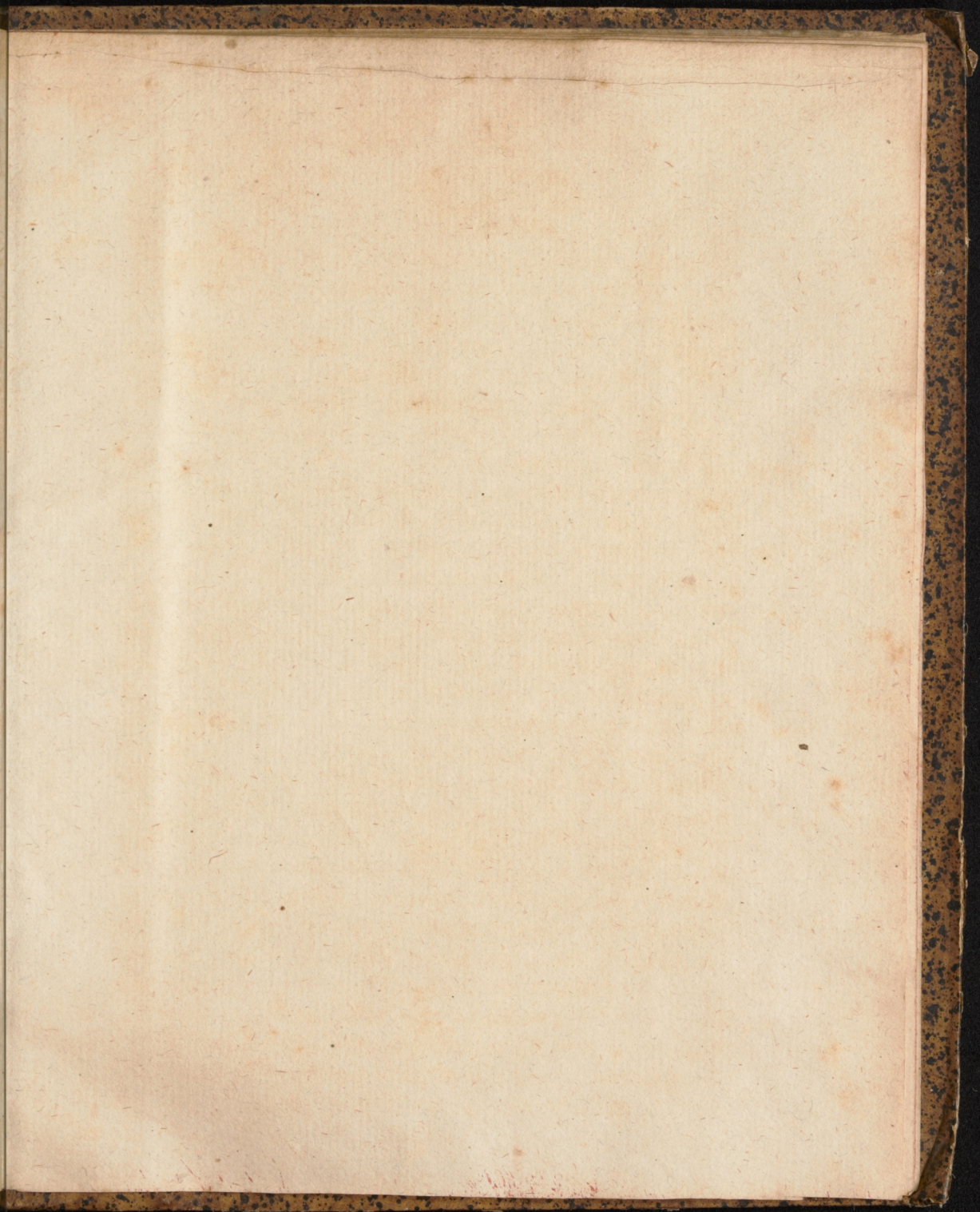

est perversio testimoniorum Prophetarum, quæ in subsidium vocat. Animadvertimus tamen (1.) *in genere*, non aliena fore hæc testimonia ad illustrationem textus nostri, modò ipse de veri Mesia regno dextrè exponatur, cum singula de Ecclesiâ Novi testamenti loquantur. At cum Abarbanel textum ad Utopicum quoddam regnum detorqueat, non potest non hæc Prophetarum Oracula simul perversè eò trahere. (2.) Eadem hæc vaticinia, diverso scopo sollicitat: nam quatuor priora *Jes. LII, 1. Cap. LXVI, 17. Cap. LXII, 8. & Ezech. XXXVI, 15.* ad probandam divinam protectionem; ultimum *Jer. XXXI, 31. seqq.* ad confirmandam renovationem Israël adhibet. Neutrum malè, si hypothesis valeret; Nunc quoniam initio illa destructa est, nec malè hæc testimonia sic in Judæos retorqueri possunt. Nam (3.) quod *in specie* locum *Jes. LII, 1.* concernit, agit is de Zione & Jerosolymâ spirituali, sive, ut verbis Hieronymi *lib. XIV. Comm. in Jes. Tom. V. f. 190.* efferamus: *Omnia, quæ promittuntur Sion & Hierusalem, non ut Judæi somniant, ad lapides illius, & cineres favillasq; dicuntur, ut instauretur in pristinum statum; sed ad populum Hierusalem.* — Eadem & de Ecclesiâ possumus dicere, quæ *visio pacis & specula.* — *Sanctitatis ei & continentie premia promittuntur, ut nequaquam per eam transeat incircumcisus & immundus. Quod non ad carnis concisionem atq; proputium, sed ad operum immundiciam sive mundiciam referri potest, ut incircumcisos & immundos vocemus, qui corporis voluptati & libidini serviunt.* (4.) In altero loco *Jes. LXVI, 17.* tantum abest, ut Mohammedani per *Sanctificantes & purificantes se*, & Christiani per *suillam*, *abominationem & murem comedentes* intelligantur, ut potius ipsorummet Judæorum sit descriptio. Loquatur iterum pro nobis idem Hieronymus *lib. XIIX. in Jes. Tom. V. f. 256.* Arguit, inquit, *sermo divinus populos Judæorum, imò Scribas & Phariseos, quos & Dominus arguebat dicens: Vos estis qui justificatis vosmet ipsos corâ hominibus, &c.* quæ quidem semet sanctificantium & mundantium paraphrasis pluribus ibi est à Beato Stridonensium Patre protrahita; de comedentibus autem suillam & abominationem, mox addit: *Qui hæc opera faciunt, (recensuerat enim peccata, quæ sub auspiciis N. T. inter Judæos grassari cœperunt) voluntate & sceleribus, cum his sunt, qui carnem suillam comedunt, & omnia quæ a lege prohibentur, & murem, quem nos glirem vocamus, vel juxta Orientis provincias μὲν ὄξυς. Et illi igitur, qui*

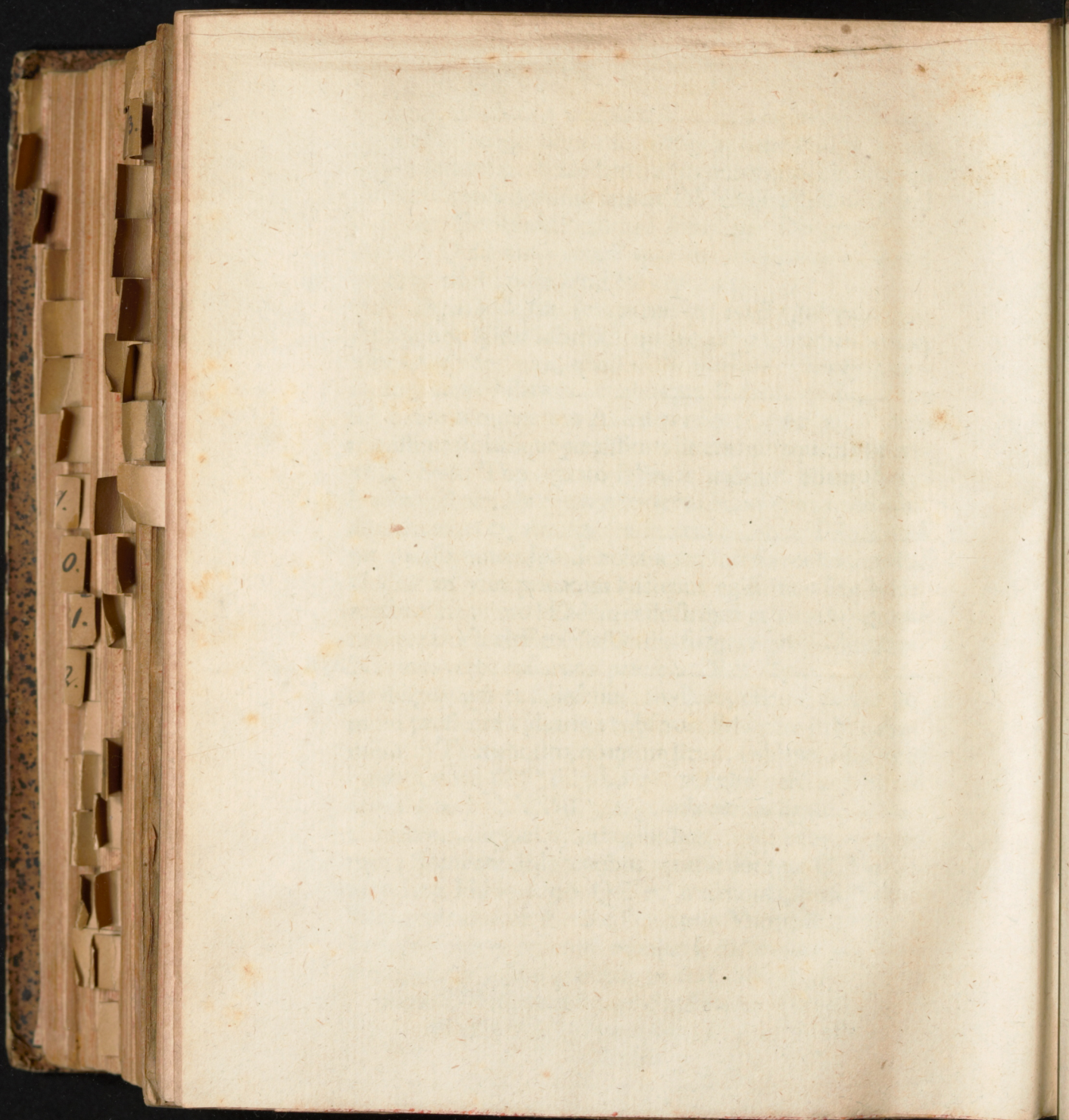

1.
0.
1.
2.

